II/1

2042-13/1952.

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának ~~2041/1952.~~ számu határozata a könyvtárügy fejlesztéséről.

/Kivonatos szöveg/

A szocialista épités sokrétü feladatainak megoldása, valamint a dolgozók széles tömegeinek egyre növekvő müvelődési vágya szükségessé teszi az állami, szakszervezeti és tömegszervezeti könyvtárak munkájának alapvető megjavitását és továbbfejlesztését. Meg kell teremteni az állami könyvtárak egységes irányitását és felügyeletét, az állami könyvtárak egységes rendszerét, amely biztositja a tudományos könyvtárak tapasztalatát és segitségét a városi, községi, szakszervezeti és szövetkezeti könyvtárak számára.

Ennek érdekében a Minisztertanács a következő határozatot hozza:

1. Az Országos Könyvtári Központ[1] feladatkörét részben az Országos Széchényi Könyvtár, részben pedig a Népkönyvtári Központ[2] veszi át.

2. Az Országos Széchényi Könyvtár, az Országgyülési Könyvtár és a Központi Müszaki Könyvtár[3]/Központi Technológiai Könyvtár/ felügyeletét a Müszaki Dokumentációs Központtal együtt 1952. julius 1-i hatállyal a népmüvelési miniszter veszi át.

3. Az Országos Széchényi Könyvtárat, mint az ország legnagyobb könyvtárát a tudományos és tömegkönyvtárak legfontosabb segitőjévé kell fejleszteni. Feladata saját könyvtári tevékenységének továbbfejlesztése mellett a módszertani és bibliográfiai segitségnyujtás a többi könyvtáraknak. Az Országos Könyvtári Központ feladatai közül az Országos Széchényi Könyvtár átveszi a bibliográfiai munkát és a nemzetközi könyvcsere feladatát. Az Országos Széchényi Könyvtárban központi könyvtártudományi módszertani kabinetet[4] kell létesiteni.

Az Országgyülési Könyvtár nyilvános könyvtári tevékenységét ki kell fejleszteni.

A Központi Müszaki Könyvtár külön feladata, hogy a közvetlen

könyvtári tevékenység mellett rendszeres segitséget nyujtson a tömegkönyvtáraknak a technikai irodalom propagandája terén.

4. A Népkönyvtári Központot tovább kell fejleszteni. Feladata a különböző megszünt könyvtárak könyvanyagának összegyüjtése a tudományos és nyilvános könyvtárakba való eljuttatása és az egyes könyvtárakban feleslegessé vált könyveknek más könyvtárakba való átirányitása, továbbá az ujonnan szervezendő könyvtárak részére a régebben és ujonnan megjelent könyvekből tartalék könyvalap létesitése.

5. 1952. év végéig minden megyében a megyei tanács intézményeként megyei és 1952-től kezdődően 1954. év végéig minden járásban a járási tanács intézményeként járási könyvtárat kell szervezni. A megyei és járási könyvtárak feladata a közvetlen könyvtári tevékenység mellett a városi és községi könyvtárak rendszeres szakmai, módszertani irányitása és támogatása. A megyei és járási könyvtárak létesitése során a körzeti könyvtárakat a megye, illetőleg a járás székhelyén levő városi könyvtárakkal egyesiteni kell.

A megyei könyvtár minimális könyvállománya legalább 15.000 kötet legyen, melyből legalább 2000 kötet gyermekirodalom. A járási könyvtárak minimális könyvállománya a könyvtár létesitésekor legalább 5000 kötet legyen, melyből legalább 700 gyermekirodalom.

6. Az általános iskolák, a gimnáziumok, az egyetemek, a különféle szakközépiskolák, technikumok, szakfőiskolák, továbbá hivatalok, intézetek, intézmények és vállalatok könyvtárainak közvetlen felügyeletét az illetékes miniszter látja el.

Az általános és középiskolai könyvtárakat erőteljesen fejleszteni kell. Az egyetemi könyvtárak az egyetemi szükségletek ellátása mellett nyilvános könyvtári tevékenységet is végezzenek, nyujtsanak rendszeres bibliográfiai és módszertani segitséget a tömegkönyvtárak részére.

Az üzemekben /hivatalok, intézmények/ levő vállalati szakkönyvtárak fejlesztéséért, irányitásáért az illetékes miniszter

felelős. A vállalat igazgatója /hivatalvezető/ köteles biztositani, hogy a vállalati könyvtár a vállalat dolgozóinak rendelkezésére álljon. Ebből a célból a vállalati könyvtár és a szakszervezeti könyvtár között megfelelő együttmüködést kell biztositani.

7. A népmüvelési miniszter valamennyi nyilvános tömegkönyvtár felett szakfelügyeletet gyakorol és támogatja müködésüket.

8. Minden könyvkölcsönzéssel foglalkozó nyilvános tömegkönyvtárat a területileg illetékes járási, a járás alól kivett városokban a városi, Budapesten a városi kerületi tanács végrehajtóbizottságánál 1952. szeptember 15-ig nyilvántartásba vétel céljából be kell jelenteni.

A könyvállomány ellenörizhetősége érdekében minden nyilvános tömegkönyvtár köteles xxx könyvállományáról pontos leltárt készitení. A könyvállományról minden nyilvános tömegkönyvtár 1952. szeptember 15-ig tartozik jelentést tenni a Központi Statisztikai Hivatalnak. A továbbiakban a népmüvelési miniszter évenkénti adatszolgáltatásra kötelezheti a nyilvános tömegkönyvtárakat.

9. Az illetékes helyi tanácsok kötelesek ellenörizni és támogatni a könyvtárak munkáját, a könyvek propagálását, az olvasók számának és a könyvek forgalmának növekedését, az olvasók igényeinek kielégitését.

A helyi tanácsok kötelesek gondoskodni az illetékességi területükön levő könyvtárak anyagi szükségleteiről /megfelelő helyiségről, berendezésről, fütésről, stb/, a könyvállomány fejlesztéséről, az elrongyolódott könyvek ujraköttetéséről és a könyvtárosi állások betöltéséről.

10. Gondoskodni kell arról, hogy az állami könyvtárakban a hivatásos könyvtárosok száma arányban legyen az elvégzendő feladattal. Ennek érdekében az Országos Létszámbizottság állapitson meg létszámnormákat a megyei, járási, városi és községi könyvtárakra vonatkozóan.

11. A könyvtáraknak az ujonnan megjelenő könyvekkel történő ellátása - a népmüvelési miniszter által megadott irányelvek

alapján és a könyvkereskedelem érdekeinek figyelembevételével - az Állami Könyvterjesztő Vállalat feladata. A könyvtárak könyvellátásának biztositása céljából az Állami Könyvterjesztő Vállalat keretén belül "könyvtárellátó"-t kell szervezni.

A könyvtárak könyvállományu leltárát rendszeres időközben kötelesek ellenőrizni éspedig az 5000 kötetnél kisebb könyvtárak évenként, az 5-25.000 kötetig terjedő könyvtárak minden két évben, a 25-100.000 kötetig terjedő könyvtárak minden öt évben.

12. A megyei, járási és városi könyvtárakat uj helyiségbe átköltöztetni csak a népmüvelési miniszter előzetesen megadott irásbeli hozzájárulásával szabad.

13. Biztositani kell a könyvtáros káderek megfelelő kiválogatását és fokozottabb mértékü képzését.

A jelenlegi Pedagógiai Főiskola könyvtáros szakán az esti és levelező tagozat mellett ebben az évben meg kell inditani a nappali tagozatot.

14. Az Országos Széchényi Könyvtár, a Népkönyvtári Központ, a megyei, járási, városi és községi könyvtárak részletes feladatkörét és szervezetét a népmüvelési miniszter, a Központi Müszaki Könyvtár és a Müszaki Dokumentációs Központ feladatkörét és szervezetét pedig a népmüvelési miniszter az Országos Tervhivatal elnökével egyetértésben határozza meg.

15. A jelen határozat végrehajtásáról - a 11. pont tekintetében a belkereskedelmi miniszter a népmüvelési miniszterrel egyetértésben, egyebekben pedig - a népmüvelési miniszter az illetékes miniszterekkel egyetértésben gondoskodik.

Dobi István s.k.
a minisztertanács elnöke.

~~A Könyvbarát 1952. 6. 9.~~

"A Könyvbarát" 1952. 6. 9.

II/2

KOVÁCS MÁTÉ

# A magyar könyvtárügy országos szervezetének időszerű kérdései

## A könyv és könyvtár társadalmi funkciói

A könyv és könyvtár társadalmi szerepe és jelentősége nélunk ma egészen más és sokkal nagyobb, mint eddig bármikor. Mindenek előtt a könyv ma dolgozó társadalmunk sokkal szélesebb rétegeit éri el, mint valaha is. A rohamos mennyiségi növekedést jól szemlélteti, hogy a könyvkiadás példányszáma az 1938 évi 17.300.000-ről 1952-ben 40.000.000-re emelkedett, vagyis csaknem megháromszorozódott. Könyvtáraink száma pedig az 1931-ben nyilvántartott 1.008-ról 9.000 fölé nőtt, vagyis megkilencszereződött. Csak természetes, hogy jóval több könyv és sokkal több könyvtár hasonlithatatlanul szélesebb tömegeket érint és hatása is mélyebbé, tartósabbá vált. De nemcsak a könyvek és könyvtárak száma növekedett meg, hanem társadalmi hatásuk minősége és jelentősége is megváltozott.

Régen a könyv is, a könyvtár is jórészt a beavatottak külön birodalma, vagy egy ráérő, szűk polgári réteg időtöltése, vagyis a társadalom széles tömegeihez képest viszonylag kevesek magánügye volt. Akkor a könyvet elsősorban, mint az emberi

müvelődés irott emlékét, főként mint muzeális értéket gyüjtötték, óvták és őrizték. - A könyvtárak zöme nem is az uj kiadványokra, hanem régi kéziratairá, régi és ritka kiadványaikra volt büszke. Ezzel sezmben ma a könyv és könyvtár fontos közügygyé vált: egész kulturális és gazdasági fejlődésünk szempontjából fontos társadalmi funkciókat tölt be. Egyfelől, mint a társadalmi nevelés eszköze, másfelől, mint közvetlen munkaeszköz lett a szocialista épités egyik fontos gyakorlati segitőjévé. A könyvtár könyvmuzeumból a társadalom tömeghatásu tényezőjévé, a könyv az emberi müveltség emlékeinek tárházaiból a társadalom különböző tevékenységeinek aktiv támogatójává vált. S ez a minőségi változás nemcsak a tömegkönyvtárak és szakkönyvtárak feladatkörében és működésében juthat érvényre, hanem a nagymultu és gazdag állományu tudományos könyvtárak célkitüzéseiben és életében is, hiszen a kéziratoknak, régi és ritka könyveknek, az elméleti, vagy részletkutatásról szóló müveknek éppen ugy meglehet és meg is van a maguk sajátos szerepe és jelentősége a társadalom tevékenysége szempontjából, mint a legujabb szépirodalomnak, ismeretterjesztő és szakmai müveknek, vagy tankönyveknek.

Ez a jelentős minőségi változás azért következett be, mert most kialakuló uj társadalmunk munkája végzéséhez, emberségének fejlesztéséhez, ismeretkörének bővitéséhez ma jóval több segitséget kér és vár a könyvtől és a könyvtártól, mint eddig bármikor. Dolgozó népünk emberi fejlődésének elősegitését, érzelmi és erkölcsi életének nemesedését, értelmi képességeinek kicsiszolását, szakmai ismereteinek kiszélesitését, politikai álllásfoglalásának elméleti megalapozását érheti és éri is el a jó könyvvel és a jó könyvtár használatával. A munka társadalmában adott esetben nemcsak gazdagabb lesz az érzelmi élete annak, hanem nyilván biztosabban is megtalálja a helyes emberi magatartást az, aki a szépirodalom remekeinek átélésével fejleszti, edzi magát különb emberré; eredményesebben oldja meg termelési feladatát az, aki szakmája szakirodalmának rendszeres tanulmányozásával tágitja ismeretkörét; alaposabb, szilárdabb tudásra tehet szert az a diák, akinek kezeügyében van a kötelező olvasmány és azt időben át is tanulmányozhatja; könnyebben és gyorsabban boldogul a feladatával az a tudományos kutató, aki rendszeresen megkapja a kutatási területére vonatkozó szakirodalom bibliográfiáját. Népünk tömegei az irás-olvasás jórészt formális is-

meretét, most mélyitik el személyes gyakorlattá, a szóbeli gondolatközlés állapotából most fejlődnek fel a közlés és gondolatátvétel magasabb irásbeli gyakorlatába, ezekben az években fejlődnek olvasó és irást használó néppé. Ez az igény formálja át a könyvet és a könyvtárat müveltségünk történeti értékeinek megőrzőjéből mindennapi életünk egyik fontos gyakorlati eszközévé, társadalmi tevékenységeink fontos támogatójává.

A könyv és könyvtár társadalmi szerepe és jelentősége azonban nem mindig és nem mindenütt azonos, egyféle. Életünk egyes területein mint a társadalmi nevelés egyik fontos eszközével, máskor és más területeken mint közvetlen, konkrét munkaeszközzel találkozunk vele.

Az egyik vonatkozásban az általános müveltségi szinvonal emelésében, általános politikai és kulturális atmoszféra kialakitásában nyilvánul meg a szerepe, a másik vonatkozásban éppen olyan konkrét munkaeszközzé lehet, mint a kasza, vagy a kalapács, a traktor, vagy a mikroszkóp. Hogy adott területen kettős funkciója közül melyik jut érvényre, az rendszerint nem magától a könyvtől, tehát nem a tartalmától, szinvonalától, korától, stb. függ, hanem mindenek előtt a szóbanforgó életterület könyv-

tári igényeitől, vagyis attól a céltól, amire, vagy amihez a könyvet felhasználjuk. Egy-egy tudományos szakkönyvről, vagy gyártási folyamat leirásáról ugyan magából a könyvből is megállapithatjuk, hogy azt ugyszólván kizárólag munkaeszközként használjuk fel. Egy-egy ifjuságí mesekönyvről, vagy a népi szinjátszók számára készült jelenetről magából a kiadványból nyilvánvaló, hogy az elsősorban a társadalmi nevelés eszköze. Az esetek jó részében azonban a társadalmi funkció közelebbi meghatározása magából a műből nem feltétlenül következik, hanem azt az a konkrét társadalmi szükséglet határozza meg, aminek a kielégitésére az adott esetben szolgál. Pl. valamely kiváló regény - mondjuk - Eötvös: Falu jegyzője, Veres Péter: Három nemzedéke, vagy Szabó Pál: Uj földje nyilvánvalóan a társadalmi nevelés eszközeként hat a falusi népkönyvtárakban, de konkrét munkaeszközzé válik az irodalomtörténész, a nyelvész, vagy a néprajzi kutató számára valamelyik tudományegyetemünk könyvtárában. S megforditva, legujabb jól megirt egyetemi tankönyvünk a kémiáról munkaeszköz az egyetemi hallgatónak, de a társadalmi nevelés eszköze lehet megyei könyvtáraink fejlettebb olvasói számára.

Ha már az egyes könyvek társadalmi funkciója attól a társadalmi céltól függ, amire felhasználjuk, még fokozottabban jut ez érvényre, ha a könyveket nem önmagukban, egymástól elszigetelten, hanem a könyvek kisebb, vagy nagyobb csoportjának együtt, mint könyvtárnak a társadalmi funkcióját vesszük elemzés alá. A könyvtár könyvei együtt mennyiségileg felfokozottan és minőségileg jelentős eltolódással mutatják a könyvek társadalmi funkcióját. Ez a magyarázata, hogy társadalmunk egyes tevékenységeihez nem általános könyvtárra, hanem a társadalmi tevékenység sajátos természetének megfelelő speciális könyvtárra van szükségünk. Korszerü könyvtárszervezetünknek tehát nem egyféle, vagy általános könyvtárakból, hanem az élet tényleges igényei szerint differenciált sajátos könyvtártipusokból kell felépülnie, amelyek közül a maga nemében mindegyik fontos, a társadalom és a könyvtárügy kára nélkül egyik sem hanyagolható el.

A könyv és könyvtár társadalmi funkciójának, mint egyik alapvető rendező elvnek figyelembevétele tehát egész könyvtárpolitikánk és könyvtárszervezetünk alaptétele. A könyv és könyvtár társa-

dalmi funkcióinak elemzése világosan utal arra, hogy egyrészt könyvtártipusaink kialakitásánál, könyvtárügyünk korszerü szervezetének felépitésénél nem magából a könyvből, hanem a könyv és könyvtár társadalmi használatából kell kiindulnunk, másrészről arra, hogy a könyv mindkét társadalmi funkciója egyformán fontos, a maga területén egyik sem helyettesithető a másikka. A társadalmi használat figyelmen kivül hagyása ugyanis öncéluvá tenné, az élettől elszigetelné könyvtárügyünket, társadalmi funkciói egyikének, vagy másikának elhanyagolása pedig egyoldalúságot eredményezne, a sajátos lehetősége és szükségletek elsorvadását idézné elő. Könyvtárpolitikánk minden bizonnyal akkor jár tehát el helyesen, ha könyvtárügyünk célkitüzéseinek, szervezeti felépitésének, könyvtártipusaink és hálózataink korszerü kialakitásánál társadalmunk tényleges könyvtári igényeinek elemzéséből indul ki, és egyik fő rendező elvként a könyv és könyvtár társadalmi funkcióit veszi alapul.[1/]

---

1/ A könyvtárak és könyvkiadás adatait illetően ld.: Darvas Józsefnek az Országos Könyvkiállitáson mondott megnyitó beszédéből. Tamás Ernő: A "magyar könyv" A Könyvbarát. 1953. 10. sz. 9-11. p. Magyar Minerva. Bp. 1932. VI. kötet. I-IX.p.

## Társadalmunk könyvtári igényei és a korszerü könyvtári szervezeti egységek

Az egyes könyvtártipusok és szervezeti egységek kialakitásánál az eddigi erőfeszitések nálunk többnyire a könyvből és a könyvtárból indulnak ki. Holott éppen ellenkezőleg az életből, a társadalom valóságos könyvtári szükségleteiből kell kiindulni, csak igy juthatunk helyes eredményekre. A könyvtárügynek, mint önmagában egész szervezetnek megvannak ugyan a maga sajátos törvényszerüségei, amelyek a szakmai szervezet müködésének hatásfokát jelentős mértékben növelhetik, de ezek a szakmai belső szervezeti törvények nem érvényesülhetnek öncéluan, a valóságos életigényektől függetlenül. Elsődlegesek maguk a társadalmi igények. A könyvtárügy szakmai eszközeinek és lehetőségeinek ezeket kell szolgálniok, ennek tudatositását, megerősitését, kibontakozását és lehető teljes kielégitését kell elősegiteniük. Könyvtárpolitikánk korszerü célkitüzéseinek és könyvtárügyünk időszerü országos szervezetének tisztázásához tehát első lépés társadalmunk valóságos könyvtári szükségleteinek a felmérése és rendszerezése. Második lépésként következik aztán az, hogy az egyes társadalmi tevékenységek könyvtári

igényeinek megfelelő könyvtártipusokat és magasabb szervezeti egységeket megállapitsuk. Ezért mindenek előtt számba kell vennünk a társadalom legfontosabb tevékenységeinek, igy a népmüvelés, a tömegmozgalmak, a fegyveres alakulatok, az oktatás és a tudományos kutatás, a termelés és államigazgatás, a zenei és sportélet, stb. sajátos könyvtári szükségleteit, valamint jelenlegi ellátottságát, a fejlesztés további lehetőségeit, hogy biztos támpontot nyerhessünk könyvtárszervezetünk korszerü kialakitásához.

E felmérés gyakorlati elvégzése azonban korántsem olyan egyszerü, mint magának a kiindulásnak és rendező elvnek a kijelölése. Kulturális és gazdasági életünk egyes területei ugyanis nem egyforma lendülettel és nem egyidejüen fejlődtek, s igy könyvtári szükségleteik sem azonos mértékben tudatosultak. Egymagában a jelenlegi állapot alapulvétele, az egyes területek különböző fejlettségi fokának figyelmen kivül hagyása, az ellátottság és tényleges szükséglet összevetésének elmulasztása könnyen torz következtetésekre vezethetne. A népmüvelési munka, vagy a tömegmozgalmi élet pl. igen erős ütemben fejlődött, s nyomban megmutatkoztak a könyvtári igényei

is. A mezőgazdaság, mint konkrét termelési folyamat, vagy az államigazgatás szakkönyvtári szükségletei ehhez képest még alig jelentkeztek, nolott nyilvánvalóan épp ugy fennállanak és legalább olyan fontosak. Ha tehát a felmérés során csak azt vennénk tekintetbe, hogy a könyvtári igény spontán módon hol, mikor, milyen erővel bukkant felszinre, ez egyenetlenül inkább csak a pillanatnyi állapotot rögzitené, mintsem a valóságos igény tényleges arányait tárhatná fel. Vagyis könnyen megismétlődhetnék az a szemléleti hiba, ami könyvtárpolitikánk jelenlegi helyzetét előidézte.

Természetesen az egyes életterületek könyvtári igényeinek tényleges kielégitésénél, a fejlesztés ütemezésénél már kellően figyelembe vehető és veendő is a szükséglet jelentkezésének konkrét mértéke, a spontán fejlődés feszitő ereje is. De az országos szervezeti szerkezetet az egyes társadalmi tevékenységek összes könyvtári szükségleteinek figyelembevételével kell kialakitani és méretezni, mert csak igy biztositható a ma még szunnyadó igények kielégitése.

Nem nyujt és nem is nyujthat megbizhatóbb támpontokat a történeti kialakulás, még kevésbé

az igazgatási hovatartozás megvizsgálása sem. A szocialista gazdasági és kulturális átalakulása olyan mértékü eltolódásokat idézett és idéz elő, amelyek az egyes területek jelenlegi könyvtári igényeiben, mai könyvtárhasználatában még nem tükröződnek teljesen. Ma még pl. a müszaki és mezőgazdasági termelést szolgáló könyvtáraink méretben, jelentőségben elmaradnak egy-egy nagyobb egyetemi könyvtárunk mögött, pedig e termelési területek könyvtári igényei láthatóan olyan rohamosan növekednek, hogy termelésünk két fő ágát támogató könyvtáraink és a hozzájuk kapcsolódó hálózatok nagysága, a fejlődés üteme és a várható hatásfok tekintetében számos nagymultu könyvtárunkat tulszárnyalják és hamarosan sulypontjaivá lesznek országos könyvtárszervezetünknek. - Könyvtárpolitikánknak éppen ezeket a történeti esetlegességeket, aránytalanságokat és egyenetlenségeket kell felszámolni. Ezekre tehát, mint tartós adottságokra nem épithet. Államigazgatásunk szervezete, az egyes tevékenységek elhatárolódása sem kristályosodott még ugy ki, hogy pl. a könyvtári szervezet felépitésében utmutatóul figyelembe lehetne venni a könyvtárral ellátandó terület jelenlegi hovatartozását az igazgatás szempontjából. Pl. a mezőgazdasági termelésünk könyvtári igényeinek kielégitésére hivatott Országos Mezőgazdasági Könyvtár helyesen a Földmüvelésügyi Minisztérium felügye-

lete alatt áll, a müszaki termelést szolgáló Országos Müszaki Könyvtár viszont a Népmüvelési Minisztériumhoz tartozik, tehát nem az ipari szervezés valamely kormányzati csucsszervéhez kapcsolódik. Egyébként nyilván azért, mert az ipari termelést több minisztérium irányitja, igy az egyes részterületeket gondozó ipari minisztériumok helyett helyesebbnek tünik a könyvtári minisztériumhoz való szervezeti kapcsolás.

Nyilvánvaló tehát, hogy magukból az egyes társadalmi tevékenységekből kell kiindulnunk. Ezeket kell elemeznünk és körülhatárolnunk. Meg kell állapitanunk társadalmunk egyes fontosabb, rendszerint nagyobb tömegeket érintő, s önmagában jól elkülönülő tevékenységének, pl. oktatás, népmüvelés, ipari és mezőgazdasági termelés, közgazdaság, államigazgatás, tudományos kutatás, tömegmozgalmak, fegyveres testületek, zenei és sportélet, stb. könyvtári szükségleteit, vagyis e tevékenységek elvégzéséhez szükséges könyvek mennyiségét és milyenségét, az egyes müvek tárgyát, szinvonalát, példányszámát, a könyvtárak számát, nagyságát, az egyes könyvtárakat összefogó nagyobb szervezeti egységeket: a könyvtárhálózatokat, s azok egymással való kapcso-

latát, stb. Az egyes területeket világosan körül kell határolnunk, azaz el kell különitenünk egymástól, és szervezett formában össze is kell kapcsolnunk egymással, mert különben egymásba folynak a feladatok és elvszerüen differenciált és tervszerüen felépitett könyvtárszervezet helyett félmegoldásokhoz, felemás könyvtárakhoz, olyan öszvér-féle könyvtártipusokhoz jutunk, amelyek csak tökéletlenül láthatják el feladataikat. Ez az oka, hogy feltétlenül sajátos könyvtártipusra és ezeket összefogó önálló szervezeti egységre, vagy egységekre van szüksége társadalmunk minden olyan tevékenységének, ahol az egyes könyvtárak ugyanolyan társadalmi funkciókat láthatnak el, ahol tehát a könyvállomány összetétele és az olvasók szükséglete megközelitően azonos.

Társadalmunk könyvtári igényei az egyes fontosabb társadalmi tevékenységek természete szerint, valamint a könyv és könyvtár ott betöltött funkciójának megfelelően a következők szerint csoportositathatók:

1. a népmüvelési munka,
2. a tömegszervezetek,
3. a honvédség és rendőrség,
4. az oktatás,

5. a tudományos kutatás,

6. a termelés,

7. az államigazgatás könyvtári igényei.

Mint látható ez a csoportositás nem követi szorosan sem a könyvek tartalma, vagy kor szerinti osztályozását, sem államigazgatásunk jelenlegi szervezeti felépitését, tehát a minisztériumok és más főhatóságok hatáskörét. Egyrészt azért, mert a könyvtárügy jóval szélesebb területet hálóz be, mint államigazgatásunk hatásköre, pl. a tömegszervezetek tevékenységi területeit is, másrészt az élet egyes területeinek mások, kisebbek, vagy nagyobbak a könyvtári igényei, mint azok a szükségletek, amelyek szerint az államigazgatási hatáskörök elhatárolása történt, pl. a különféle iapri termelési folyamatokat /nehézipar, könnyüipar, stb./ a termelés óriási méretei miatt több minisztérium intézi, de az ipari termelés müszaki könyvtári igényeit jól csak egy egységes müszaki könyvtári hálózat láthatja el.

Természetesen ez az eltérés nem önkényes, ellenkezőleg szükségszerü, magából az élet könyvtári igényeiből, annak sajátos törvényszerüségeiből következik. Éppen ezért nem fakadhat ez a csoportositás a könyvek tartalmát, vagy korát, nyelvét, stb. szem előtt tartó osztályozásból vagy pusztán

racionális meggondolásokból sem, mert nem valamely mesterséges logikai rendszer kiagyalása, vagy egyes könyvtártipusok elméleti meghatározása /pl. állami és nem állami, tudományos és népkönyvtár, nyilvános és korlátolt vagy zárt könyvtár, stb./ a cél, hanem olyan elvszerüen felépitett és tervszerüen müködő országos szervezet kialakitása, amely a társadalom valóságos szükségleteinek megfelelő szervezeti egységekből épül fel, amely ily módon szorosan kapcsolódik az élethez, s amelyik a maga belső sajátos könyvtári törvényszerüségeinek megfelelően önálló egészet alkot.

Az emlitett két különféle könyvtári terület természetesen bizonyos közelebbi, távolabbi rokonságot mutat egymással. A népmüvelés, a tömegszervezetek, honvédség és rendőrség könyvtárai főként mint a társadalmi nevelés eszköze érvényesülnek. Az oktatásban a könyvtár lehet nevelőeszköz, vagy munkaeszköz is. A tudományos kutatásban, a termelésben és az államigazgatásban, mint munkaeszköz nyer felhasználást. Éppen azért a további rendszerezésnél erre tekintettel kell lennünk.

A népmüvelés, a tömegszervezetek, a honvédség és rendőrség könyvtári igénye lényegében azonos,

de természetesen megfelelő sajátos szineződéssel. A könyvet mindhárom terület, mint a társadalmi nevelés egyik igen fontos eszközét hasznositja. Itt a könyvtár, mint a dolgozó tömegek általános müveltségi szinvonalának, politikai öntudatának és helyes emberi magatartása kialakitójának egyik legfőbb eszköze, tölti be a maga hivatását. Azonban annak ellenére, hogy a könyv és könyvtár társadalmi funkciója lényegében mindhárom területen azonos, mégis olvasótáboruk különbözősége miatt meg kell különböztetni őket szervezetileg is egymástól, mert más és más nagy tömegeket érintő társadalmi tevékenység támogatását végzik. A lakosság müvelődési igényeit legáltalánosabban a népkönyvtárak látják el. Az üzemi dolgozók, vagy a tömegszervezeti tagság elhatárolt tömegének hasonló könyvigényeiről a tömegszervezeti könyvtárak gondoskodnak. A honvédség és rendőrség tagjainak szükebb, körülhatároltabb körét a honvédségi, illetőleg rendőrségi könyvtárak elégitik ki.

A tudományos kutatást, az ipari és mezőgazdasági termelést, az államigazgatást támogató könyvtárak már jóval kevesebb egyezést mutatnak, mint a népmüvelési könyvtártipusok. Igaz, hogy a könyvtár mindhárom területen azonos, t.i. a kutató munka, a

termelő folyamatok, vagy az államigazgatás nélkülözhetetlen munkaeszköze, a könyvállomány összetételében, az egyes könyvek tárgyát, elméleti, vagy gyakorlati irányát, szinvonalát illetően azonban már jelentős eltérések mutatkoznak. Amig tehát a népmüvelési könyvtártipusok nemcsak a társadalmi funkcióban, hanem állományuk összetételében is erősen hasonlóak, csak az olvasóik körében térnek el egymástól, addig a munkaeszközként használt könyvtárak csak a társadalmi funkcióban azonosak, az állományuk összetétele és használóik tekintetében a társadalmi munka differenciáltságának megfelelően különböznek egymástól.

Középső helyet foglalnak el a két tipus között az oktatási könyvtárak. Nemcsak azért, mert kétféle társadalmi funkció együtt s egyszerre jelentkezik bennük, hanem azért is, mert az oktatási könyvtárak maguk is két tipust jelentenek. Az egyik tipust az iskolai /közép- és általános iskolai, ipari tanuló-iskolai/ ifjusági könyvtárak alkotják, amelyek elsősorban nevelési eszközként teljesitik feladataikat, igy lényegében népmüvelési könyvtárakhoz állanak közelebb. A másik tipust egyfelől az

iskolai nevelői könyvtárak és a főiskolai tankönyv-/jegyzet, kötelező olvasmány/ könyvtárak, másfelől az egyetemi és főiskolai központi tudományos könyvtárak alkotják, és ezek a termelési, ill. tudományos kutatói könyvtárakhoz csoportosithatók. Ezt a csoportot mégis együtt kell tartani, mert fő társadalmi funkciójuk szervezetileg is összekapcsolt fontos társadalmi tevékenység: az oktatás könyvtári igényeiről való gondoskodás.

Már az eddig elmondottakból is világosan kitünik, de a továbbiak érdekében külön is nyomatékosan ki kell emelnünk, hogy az előbb körvonalazott egyes társadalmi tevékenységek nemcsak különféle könyvtártipusok létrehozását kivánják, hanem még az azonos társadalmi funkciót ellátó könyvtárfajták esetében is sajátos szervezeti egységet, vagy egységeket alakitanak ki. Ennek oka egyrészt az, hogy az egyes életterületek: az igények természete, az olvasók száma, a használat gyakorisága és mértéke, a könyvtárak területi elosztása szerint más és más könyvtári szervezeti egységek kialakitását igénylik. Például a népkönyvtárügy egyes falusi könyvtárainak összefogására járási, a megyei könyvtárügy gondozására megyei könyvtárakat hozott létre, az iskolai

könyvtárak irányitására azonban nem szükséges járásonként, ill. megyénként külön könyvtári szerv, mert az iskolaügy amugy is müködő járási, ill. megyei szervezete kellő központi szakmai irányitás mellett a gondjaira bizott iskolák operativ irányitását és ellenőrzését is elvégezheti. Vagy például a szakszervezeti könyvtárügy szervezetét a vele rokon népkönyvtárügy szervezetétől eltérően nem földrajzi, területi szempontok, hanem a szakszervezeti élet országos szervezetének megfelelően iparáganként célszerü kiépiteni. Még inkább érvényes a sajátos, önelvü szervezeti egységek kialakitásának a szükségessége a katonai, rendőrségi, oktatási, termelési vagy államigazgatási könyvtárak esetében. Más oldalról az egyes életterületek könyvtártipusainak és könyvtári szervezeti felépitésének a kialakulásában azért is számottevő eltéréseknek, sajátos megoldásoknak kell létrejönniük, mert ezek milyenségét a társadalmi szükséglet mint alapvető tényező mellett egy nem kevésbé jelentős formáló erő, a könyvtárügy belső törvényszerüsége is befolyásolja. Például a népmüvelési könyvtárakat célszerü megyénként külön könyvtárhálózatokba összefogni, de az államigazgatás könyvtárügyeinek gondozására elegendőnek látszik egyetlen országos hálózat létrehozása, mert az ál-

lamigazgatási szakkönyvtárak nem érintenek akkora tömeget, nincs szükségük annyi könyvre, a könyvtárpropagandának nem olyan eszközeivel élnek, az állomány megőrzése nem jelent azonos feladatokat, mint a népkönyvtárak esetében. Igy tehát egy szakmai irányitó központ az egész hálózatot elláthatja és egyetlen szervezeti egységbe összefoghatja, jóllehet az államigazgatás területi eloszlása mindenben teljesen megegyezik a népkönyvtárak területi eloszlásával. Ugyanigy egészen más egy-egy egyetem könyvtárügyének szervezeti felépitése, ahol az egyes intézmények /intézetek, tanszékek/ amugyis azonos szervezetnek a tagjai, és területileg is többnyire egymás közvetlen közelében müködnek, mint pl. a muzeumok könyvtári szervezetéé, ahol sem a szervezeti egységhez való tartozás, sem a központi nagykönyvtár nincs meg, s az egyes muzeumok általában földrajzilag is messze esnek egymástól.

Bármennyire különbözzenek is egymástól azonban az egyes társadalmi tevékenységek könyvtári szükségleteit szolgáló könyvtártipusok és könyvtárszervezeti egységek, a különféle, sajátos könyvtárfajtáknak és szervezeteknek mégis megvannak a közös jellemző vonásaik, közös alapvelveik és törvényeik, amelyek minden területen egyformán érvé-

nyesek, amelyek az alapigények jobb kielégitését jelentős mértékben elősegithetik, s amelyeket hátrányos, sőt sulyos következmények nélkül nem lehet figyelmen kivül hagyni. Ilyen az egyes elszigetelt könyvtárakat összefogó könyvtárhálózatok, vagyis azonos életterületet szolgáló, azonos tipusu, azonos funkcióju könyvtárak közös szervezeti egységbe való összefoglalásának elve.

Régen minden egyes könyvtár kicsi, vagy nagy egyformán önálló egységnek számitott, munkáját a többiektől függetlenül végezte, s legfeljebb bizonyos formális állami felügyelettel ellenőrizték. Mai könyvtárpolitikánk az egyes könyvtárakat nagyobb szervezeti egységekbe, könyvtárhálózatokba igyekszik összefogni, mert a szervezetileg összekapcsolt könyvtárak hatékonyabban léthatják el a rájuk váró társadalmi feladatokat. Az egyes társadalmi tevékenységek könyvtárügyét tehát ugy kell korszerüen megszervezni, hogy ott a könyvtárak ne elszórtan, magukra maradva müködjenek, hanem hálózatba, vagy hálózatokba kapcsolódjanak össze. A hálózat azonban nem akármilyen véletlen, vagy ötletszerü összekapcsolást jelent, hanem olyan elvszerü és tervszerü csoportositást, amelyben csak a valóban összetartozó

és tényleges együttműködésre alkalmas könyvtárak kerülnek össze. Ilyen elvszerü és tervszerü hálózati kapcsolat hozható létre pl. a Magyar Tudományos Akadémia Központi Könyvtára és az akadémiai tudományos intézetek könyvtárai között, vagy egyetemeink központi könyvtára és az egyetemi intézeti könyvtárak között, mert azonos társadalmi funkciót látnak el, amugyis egy szervezeti egységbe tartoznak, igy egymás munkáját kölcsönösen támogathatják. Magától értetődően egy könyvtárhálózatot alkothatnak például még a Budapesti Müszaki Egyetem, valamint a miskolci, soproni, szolnoki és veszprémi uj müegyetemek könyvtárai is, de erőszakolt lenne, s csak látszateredményekre vezethetne például a művészeti főiskolák /vagyis a Képzőművészeti, Zeneművészeti, Iparművészeti és Szinművészeti Főiskola/ könyvtárainak egy hálózatba való tömöritése, mert igen különböző munkát támogató, s egymással semmilyen szervezeti kapcsolatban nem álló intézmények könyvtárait kapcsolnánk össze. Első látszatra bármilyen mutatós is lenne egy ilyen hálózat, kétségtelenül az élettel nem számoló tulszervezés egészségtelen tüneteit mutatná.

Az egészséges, korszerü könyvtári hálózatot az jellemzi, hogynem látszategység, hanem élő, való-

ságos szervezeti egység, amely magasabb fokon képes szolgálni az őt létrehozó társadalmi szükségletet, mint ahogy azt a szervezet egyes tagjai magukra maradva megtehetnék. A hálózatnak, mint szervezeti egységnek megvan a maga központja és megvannak a tagjai, fiókjai, intézeti, vállalati, iskolai, hivatali, stb. könyvtárai. A központ rendszerint egy-egy nagy könyvtár, ritkábban valamely könyvtári hivatal, amely az egész hálózat szakmai irányitását és ellenőrzését végzi. Magas szakmai szinvonalon ellátja központilag az állománygyarapitás, f eldolgozás, köttetés·és nyilvántartás munkáját az egész hálózat számára. Irányitja, támogatja, és ellenőrzi a fiókok müködését, gondoskodik a hálózat könyvtári dolgozóinak továbbképzéséről. Ily módon az egész hálózat számára biztosithatja a kellő szakmai szinvonalat és a korszerü nagyüzemi módszereket a tervezésben, munkaszervezésben, technikai kivitelben egyformán.

A könyvtárhálózat, mint szervezeti egység magasabbrendüsége a könyvtárak egyedi különállásával szemben annyira magától értetődő és természetes, hogy már eddig számos könyvtárhálózatunk jött létre, vagy van éppen kialakulóban. A hálózati elv és magasabb szervezeti rend mellett döntő bizonyiték a Fővárosi Könyvtár több évtizedes fiókhálózatának

jó munkája, valamint népművelési könyvtáraink központi tervezéssel irányitott, s most kialakuló járási, ill. megyei könyvtárhálózata. Spontán fejlődéssel, önkéntes szerveződéssel minden felsőbb könyvtárpolitikai, vagy kormányzati rendelkezés nélkül alakultak, vagy alakulnak ki most szemünk előtt egyetemeink és az Akadémia könyvtári hálózatai. Az eddig szerzett jó tapasztalatok kivánatossá teszik, hogy a hálózati elv ott is mindenütt érvényesülhessen, ahol eddig még sem felsőbb irányitással, sem spontán fejlődéssel nem tudott utat törni magának, igy általános, közép- és ipari tanuló iskolai könyvtáraink, orvostudományi egyetemeink, muzeumaink, müszaki, mezőgazdasági és közgazdasági könyvtárügyünk, államigazgatási, sport és zenei könyvtáraink szervezetében. Ugyanakkor azt is biztositani kell, hogy a hálózati szervezeti forma ne csak egyes területeken, s ne csak spontán forradalmi fejlődéssel jusson érvényre, hanem könyvtárhálózataink elvszerü, következetes kialakitása egész könyvtárszervezetünk területén könyvtárpolitikánk egyik legfőbb, legsürgősebb célkitüzésévé válhasson, mert országos könyvtárszervezetünk korszerü kiformálásának is ez a nyitja.

A másik fontos szervezeti irányelv a különféle könyvtárhálózatok együttmiködésének és együt-

tes irányitásának biztositéka egy-egy életterületen belül. Természetesen ez csak ott merülhet fel, ahol egymás mellett több rokon könyvtárhálózat müködik. A népmüvelési könyvtári szervezet például a fővárosi könyvtári hálózaton kivül 19 megyei hálózatból áll. Ennek központi irányitására a Népkönyvtári Központ hivatott. Hasonló összehangoló és irányitó feladatok jelentkeznek még a szakszervezeti könyvtárak, a muzeumi könyvtárak, a tudományegyetemi könyvtári, stb. hálózatoknál is. Vagyis mindenütt, ahol a szóbanforgó társadalmi tevékenység könyvtári igényeit nem egyetlen könyvtárhálózat látja el, mert a könyvtárhálózatok rendkivüli szervezeti előnyei nem érvényesülhetnek kellőképpen.

E szervezeti lépcsőfok már átvezet az országos könyvtári csucsszervek és kormányzati operativ szervek feladatköréhez. Az országos könyvtárszervezetben elfoglalt jelentőségére még majd ott visszatérünk. 2/

---

2/ A szocialista társadalom könyvtári szükségleteire vonatkozóan ld.:

Krupszkája, N.K.: A szocialista épités fontos területe. Krupszkája: Mit irt, mondott Lenin a könyvtárakról. Bp. 1953. Müvelt Nép. 58-65.p.

Kőhalmi Béla: A magyar "müszaki front" és könyvtá-

rai. Könyvtárügyi Szemle. 1950. 2. sz. 2-5. p.

P.J.: Mit nyujt az Országos Müszaki Könyvtár az üzemi dolgozóknak. Könyvbarát. 1952. 9. sz. 20-21.p.

Dömötör László: Jó a könyvtár munkája - kiemelkedő az üzem termelése. Könyvbarát. 1952. 9.sz. 15-17.p.

Hegyi Nándor: A Csepel autógyár müszaki könyvtárának szerkezete és müködése. Könyvtárügyi Szemle. 1951. 2.sz. 31-38.p.

Szilágyi István: A Beloiannisz-gyár ujitóinak müszaki könyvtára. Könyvbarát. 1952. 10.sz. 16.p.

Molnár Ferecné: A textilipar üzemi könyvtárainak munkája. A Könyvtáros. 1953. 8-9. sz. 34-36.p.

Zalai Sándorné: A kohászati üzemek könyvtárairól. A Könyvtáros. 1953. 10.sz. 19-21.p.

D.L.: A könyv és a tudomány segitsége egy minta termelőszövetkezetben. Könyvbarát. 1952. 10.sz. 20-21.p.

Sallai István: Hogyan segitsük mezőgazdaságunk fejlődését? A Könyvtáros. 1953. 2.sz. 8-11.p.

A könyv a mezőgazdaság továbbfejlesztésének szolgálatában. Bibliotyekar - A Könyvtáros. 1953. 11.sz. 1-5.p.

Turi András: A könyvtár és a kulturcsoportok kapcsolata. Könyvbarát. 1952. 10.sz. 21-22.p.

Vihar béla: Hogyan támogassa a könyvtár az ismeretterjesztő népmüvelési előadásokat. Könyvbarát. 1952. 10.sz. 17-18.p.

## Könyvtárhálózataink jelenlegi helyzete és kifejlesztésük lehetőségei

Miután áttekintettük a könyv és könyvtár társadalmi funkcióit, társadalmunk könyvtári igényeit, a különféle könyvtártipusok létjogosultságát és a korszerü magasabb szervezeti egységek elvi szükségességét, most már vegyük szemügyre könyvtárügyünk jelenlegi tagolódását, valóságos állapotát is s az eddig elért eredmények megjelölésével világitsuk meg a fejlesztés további lehetőségeit és teendőit is.

Ismeretes, hogy a régi polgári liberális könyvtárügynek is volt bizonyos tagolódása, s valamelyes laza szervezeti kerete. Voltak népkönyvtárak, iskolai és hivatali, egyházi és városi, egyetemi és főiskolai könyvtárak, különféle tudományos szakkönyvtárak és országos közkönyvtárak. De ezek ugyszólván semmilyen szervezeti kapcsolatban nem álltak egymással. Szervezeti kapcsolat csak egyes ujabbkeletü városi könyvtárak és fiókjaik, valamint a népkönyvtárak és az őket szervező Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa között alakult ki. Tehát a könyvtárak legnagyobb része teljesen elszigetelten működött, még olyan intézményeken belül is, mint pl. az egyetemek, ahol az egyetem központi könyvtára

és az intézetek /tanszékek/ könyvtárai teljesen függetlenek voltak egymástól.

Ebből a teljesen széttagolt állapotból kellett és kell korszerü országos könyvtárszervezetünkhöz eljutni. A könyvtáregyedek szervezetlen tömkelegét kellett és kell elvszerüen tagolt, következetesen kiépitett egységes szervezetté rendezni és fejleszteni.

A kérdés ismerői előtt nem szorul bővebb bizonyitásra, hogy ha az elmult néhány évben értünk is el számottevő eredményeket egyes szükséges könyvtártipusok és korszerü szervezeti egységek, hálózatok kialakitásában, ezek az eredmények a szükségletekhez és feladatokhoz mérten korántsem elégségesek. Társadalmunk kulturális és gazdasági fejlődési üteméhez képest könyvtárügyünk kiterjedtségben, korszerü szervezettségben, tömeghatásában jelentős mértékben elmaradt. És ennek az elmaradásnak az okát éppen a korszerü, magasabbrendü országos szervezettség viszonylagos fejletlenségében, kialakulatlan voltában kell keresnünk. Mert egyfelől könyvtárügyünk örökségként nemcsak hiányokat, terheket, hanem gazdag és használható értékeket, tudást, tapasztalatokat is hozott magával. Nagy könyvtáraink értékes állománya, könyvtári dolgozóink alapos szaktudása és becsületes munkakészsége komoly értéket és erőforrást képviseltek megujhodott könyvtárpolitikánk

számára is. Kulturális és gazdasági életünk szocialista átalakulása másfelől lendületes és nagyrahivatott spontán forradalmi fejlődést inditott el könyvtárügyünk számos és széles területén. A falusi népkönyvtári mozgalom, a szakszervezetek és egyéb tömegszervezetek könyvtári mozgalma, valamennyi könyvtártipusunk mozgalma az olvasótábor kiszélesitéséért és a könyvtári munka tömeghatásának fokozásáért, nagykönyvtáraink erőfeszitései munkaszervezetünk és munkamódszereink korszerü kialakitásáért, a könyvtári dolgozók mozgalma önképzésük és továbbképzésük rendszeresitéséért, stb, stb. elégséges bizonyitékok arra, hogy könyvtárügyünk az olvasók és könyvtári dolgozók részéről számos hasznos és még jobban hasznositható megmozdulást, támogatást kapott. Az örökség értékei és e spontán mozgalmak ereje, lendülete elegendő erőforrást képviseltek ahhoz, hogy könyvtárügyünk lépést tarthasson kulturális és gazdasági fejlődésének ütemével. Hogy mégis jelentős elmaradás mutatkozik, az éppen az erőforrások fokozott érvényesülését lehetővé tevő korszerü, magasrendü országos szervezet fejletlenségének és a könyvtárügy országos csucsszervei gyengeségének, vagy hiányának a következménye. Az egyes könyvtárhálózatok fejletlen volta, vagy hiánya és a csucs-

szervek gyengesége miatt az alulról jött spontán megmozdulások nem kaphatták meg azt a rendszerezést, támogatást és elterjesztést, ami kibontakozásukat és rajtuk keresztül egész könyvtárügyünk előteljes fejlődését biztosithatta volna. Haladó könyvtári hagyományaink és örökségünk értékei is emiatt nem érvényesülhettek kellő erővel és elég széles körben, ami könyvtári munkánk minőségének javulását szükségszerüen hátráltatta. Ezért vált most könyvtárügyünk országos szervezetének és könyvtárhálózataink korszerü kialakitásának problémája könyvtárpolitikánk mulcskérdésévé, egész további fejlődésünk alapfeltételévé.

. . .

Kovács Máté: A magyar könyvtárügy országos szervezetének időszerü kérdései. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évk. 1953. 59-136.p. /Részlet./

Szné

II/3

# A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 5. számu törvényerejü rendelete a könyvtárügy szabályozásáról[1]

~~(Magyar Közlöny 1956. március 9. 101. lap.)~~

A felszabadulás óta pártunk, kormányunk támogatása és könyvtárosaink odaadó munkája következtében könyvtáraink száma, könyvállománya és a könyvtárak olvasótábora jelentős mértékben megnövekedett. Ezzel egyidejüleg megnövekedtek dolgozó népünk kulturális igényei, amelyeknek kielégitése egyre nagyobb feladatokat ró könyvtárainkra is. A jelen törvényerejü rendeletnek az a célja, hogy a könyvet, a könyvtárakat fokozott mértékben állitsa népünk szocialista öntudatra nevelésének szolgálatába.

1. ~~paragrafus~~ §.

(1) A jelen törvényerejü rendelet hatálya kiterjed:

a) a közkönyvtárakra,

b) a jogi személyek tulajdonában levő, közkönyvtáraknak nem minősülő könyvtárakra.

(2) Nem terjed ki a jelen törvényerejü rendelet hatálya a fegyveres testületek könyvtáraira.

(3) A jelen törvényerejü rendelet alkalmazásában közkönyvtáraknak minősülnek:

a) az állami szervek és vállalatok,

b) a szakszervezetek és egyéb tömegszervezetek,

c) a szövetkezetek könyvtárai.

2. §.

A könyvtárak felett a felügyeletet a fenntartó szerv, a könyvtári szakfelügyeletet pedig - a fenntartó szerv főfelügyeleti hatóságával egyetértében - a művelődésügyi miniszter gyakorolja. 1/

3. §.

(1) Az azonos feladatkörü közkönyvárak egységes szervezete a könyvtári hálózat, amelyben a könyvtári szakirányitást az erre kijelölt központi könyvtár végzi.

(2) A könyvtári hálózat központi könyvtárának feladata a hálózathoz tartozó könyvtárak könyvállományának központi nyilvántartása, az érdekelt miniszterekkel (országos hatáskörü szervek vezetőivel) egyetértésben az állomány tervszerü gyarapitásának, egyenletes és széleskörü felhasználásának biztositása, a szak-

mai érdekek hathatós képviselete.

4. ~~pont~~ §.

Gyüjtőkörét, és feladatát tekintve a közkönyvtár lehet:

a) nemzeti könyvtár,

b) általános tudományos és tudományos szakkönyvtár,

c) közmüvelődési könyvtár,

d) iskolai könyvtár.

5. ~~pont~~ §.

(1) Nemzeti könyvtár a népmüvelési miniszter felügyelete alatt álló Országos Széchényi Könyvtár.

(2) Az Országos Széchényi Könyvtár a nemzeti könyvtári feladatokon, továbbá az általános gyüjtőkörü, országos jellegü tudományos és a közmüvelődési könyvtári feladatain kivül ellátja a rábizott könyvtári hatósági feladatokat és könyvtártudományi, módszertani, valamint bibliográfiai segitséget nyujt valamennyi könyvtárnak.

(3) Az általános tudományos és a tudományos szakkönyvtárak feladata, hogy a számukra kijelölt területen a müvelődési, a termelési

és a kutatási szakterület dolgozóinak szakmai képzését és munkáját, valamint a felsőoktatási intézmények dolgozóinak munkáját, hallgatóinak képzését - a szükséges kiadványanyag gyüjtésével, feltárásával, megfelelő bibliográfiai, dokumentációs és tájékoztató tevékenységgel - elősegitsék.

(4) A közmüvelődési könyvtárak általános gyüjtőkörü nyilvános könyvtárak, amelyeknek feladata, hogy a lakosság széles rétegeinek müvelődési igényeit a lakóhelyen vagy a munkahelyen kielégitsék.

(5) Az iskolai könyvtárak feladata a tanulóifjuság és a nevelők iskolai könyvtári szükségleteinek kielégitése, a tanulmányi és oktatási szinvonal emelése érdekében.

6. §.

A jogi személyek tulajdonában levő, közkönyvtáraknak nem minősülő könyvtárak (egyházak, egyesületek, szövetségek, stb. könyvtárai) állapotát, müködését a müvelődésügyi miniszter figyelemmel kiséri, azok biztonságát és hozzáférhetőségét - a fenntartó szerv főfelügyeleti hatóságával egyetértésben - biztositja.

7. §

(1) Minden közkönyvtár feladata, hogy rendszeresen gyarapitsa állományát a gyüjtőkörébe tartozó kiadványokkal és széleskörü könyvtár-propagandát fejtsen ki.

(2) Az egyes könyvtári hálózatoknak a feladatuk ellátásához szükséges, illetőleg a képviselt tudományágak egészét felölelő anyag gyüjtésére kell törekedniök.

(3) A közkönyvtárak kötelesek állományukat megfelelően nyilvántartani és az olvasók rendelkezésére bocsátani. Kötelesek továbbá gondoskodni állományuk megőrzéséről, védelméről és karbantartásáról.

8. §

A lakosság kulturális ellátottságának fokozottabb biztositása és a könyvállomány jobb kihasználása érdekében arra kell törekedni, hogy a kisebb állományu közmüvelődési könyvtárakat a fenntartó szervek az illető községben (városban) müködő állami területi könyvtárakhoz csatolják.

9. §.

A könyvtárak és a könyvtári hálózatok együttmüködésének és a szakmai szempontok egységes érvényesitésének érdekében a müvelődésügyi miniszter mellett tanácsadó testületként Országos Könyvtárügyi Tanács müködik, amelynek elnökét, alelnökét, titkárát és tagjait - az érdekelt miniszterekkel (országos hatáskörü szervek vezetőivel) egyetértésben - a müvelődésügyi miniszter nevezi ki.

10. §.

(1) A dokumentációs tevékenységet a könyvtári hálózatok erre legalkalmasabb könyvtárai mellett kell megszervezni, és a dokumentációval jelenleg is foglalkozó intézményeket a szakmailag legmegfelelőbb könyvtárakhoz kell csatolni.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezései nem vonatkoznak a minisztériumok és az országos hatáskörü szervek hivatali használatára szolgáló dokumentációra.

11. §.

Jelen törvényerejü rendelet kihirdetése napján lép hatályba; végrehajtásáról a Minisztertanács gondoskodik.

Magyar Közlöny 1956. március 9. 101. p.

KOVÁCS MÁTÉ

II/4

# A magyar könyvtári törvény alapelvei, célkitüzései és müvelődéspolitikai jelentősége

A magyar könyvtárügy tizéves fejlődése során 1956 elején egyik legjelentősebb állomásához érkezett el: hosszabb előkészités után elkészült és megjelent a könyvtárügy szabályozásáról hozott törvényerejü rendelet és a végrehajtásáról kiadott minisztertanácsi határozat.+ Ez a két jogszabály alapvetően, átfogóan és korszerüen foglalja össze a magyar könyvtárügy egészének jelenlegi helyzetét, és határozza meg további fejlődésének irányvonalait. Ehhez fogható széleskörü, döntő jelentőségü és előremutató szabályozás eleddig nem volt a magyar könyvtárügy történetében, ugyhogy e két jogszabály együtt egész szocialista könyvtárügyünk alapvető törvényének tekinthető.

Ez a két alapvető rendelkezés régen érzett hiányt pótol, s csaknem minden lényeges könyvtári kérdés szabályozására kiterjed. Korszerü formában

---

+ A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 5. számu törvényerejü rendelete a könyvtárügy szabályozásáról. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1.018/1956 (III.9.) számu határozata a könyvtárügyről szóló 1956. évi 5. számu törvényerejü

való megalkotásának gondolata 1953-ban merült fel.++ A kezdeményező javaslat mind a könyvtárpolitikai irányitó tényezők, mind pedig a könyvtári dolgozók körében megértésre és visszhangra talált, ugyhogy a Népmüvelési Minisztérium, illetve az Országos Könyvtárügyi Tanács már 1954. áprilisi ülésén mérlegelte az előkészités időszerüségét és lehetőségét. Nem sokkal később a Tanács munkatervébe iktatta kidolgozását, és 1955 elején megalakitotta az előkészitő bizottságot.+++ A tervezet nyersanyagát a Debreceni Egyetemi Könyvtár munkaközössége állitotta össze.++++

---

rendelet végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 1956. 19. sz. A továbbiakban e két jogszabály együttes megjelölésére rövidség kedvéért - bizonyos pontatlansággal - a könyvtári törvény kifejezést használjuk.

++ Kovács Máté: A magyar könyvtárügy országos szervezetének időszerü kérdései. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve, 1953. Debrecen, 1954. 60. és 131. p.

+++ A bizottság tagjai Barabási Rezső, Berza László, Irányi Lujza, Kovács Máté, Sebestyén Géza és Takács József voltak.

++++ Részt vett e munkában: Bertók Lajos, Csüry István, Ember Ernő, Futala Tibor, Módis László, Maller Sándor, Varga Zoltánné és Váradyé Szabó László.

Az előadói javaslat a világosabb áttekinthetőség kedvéért még együtt tartalmazta a törvényerejü rendeletbe és végrehajtási utasitásba kivánkozó részeket, sőt a teljesség érdekében még egyes szervezeti és ügyrendi szabályzatba való részekre is kiterjedt. Ezt előbb 1955 áprilisában az Országos Könyvtárügyi Tanács,[+] illetve külön is a Müszaki Könyvtárügyi Tanács, majd pedig 1955. május 27-én a II. Országos Könyvtáros Konferencia[++] tárgyalta meg. A Könyvben közölt előzetes ismertető cikk[+++] nyomán, továbbá az Országos Könyvtárügyi Tanács és a II. Országos Könyvtáros Konferencia tárgyalásain, végül egyes könyvtárosok és intézmények részéről szóban és irásban 48 hozzászóló igen sok különféle észrevételt, megjegyzést, kiegészitést és javaslatot tett. Bátran elmondhatjuk tehát, hogy az alapvető törvény előkészitése az érdekelt dolgozók, intézmények és szervek legszélesebb körü bevonásával és közremüködésével folyt le. Hosszu hónapok együttes erőfeszitése során a korábbiakhoz a könyvtárügy egész területéről további rendkivül gazdag tapasztalati anyag

[+] Tájékoztató a könyvtárakról és a könyvtárügyről szóló törvényerejü rendelet tervezetéről. Népmüv. min. házi soksz. 1955. 1-31.p.

[++] A könyvtárakról és a könyvtárügyről készitendő törvényerejü rendelet és végrehajtási utasitás tervezete. Népmüv.min.házi soksz. 1955. 1-29.p.

[+++] Kovács Máté: A könyvtári törvény előkészitése. A Könyv, 1955. 4.sz. 150-152.p.

gyült össze, sok fontos szempont, alapelv és célkitüzés tisztázódott, ugyhogy a törvény jogi szerkesztési munkája valóban tartalmas, sokoldaluan megvilágitott és rendszerezett szakmai anyagra támaszkodhatott.

Ezt követően a törvényerejü rendelet és a minisztertanácsi határozat kész tervezetét hozzászólásra 54 olyan országos hatáskörü szerv, illetve szakértő személy kapta meg, akik a könyvtárügyben illetékeseknek tekinthetők. A 35 különféle hozzászólásban ujból mintegy 160 kisebb tartalmi, szerkezeti vagy stiláris észrevételt tettek. Ezek mérlegelése, megvitatása és indokolt esetben való bedolgozása után alakult ki e két alapvető jogszabályunk mai végleges formájában.+

Szükséges-e, időszerü-e a könyvtári törvény, és megvoltak-e az előfeltételek elkészitéséhez?

Az előkészités meginditásától kezdve egészen végleges megformálásáig - ha elvétve is, de - külön-

+Fodor Zoltán: Törvény a könyvtárügy szabályozásáról. A Könyvtáros, 1956. 3. sz. 161-163.p.

féle oldalakról különféle formában többször is felmerült az a kérdés, hogy vajon időszerü-e és csakugyan már most szükséges-e a könyvtárügy átfogó, egységes szabályozása. Ez idő szerint megvan_e a reális lehetősége, megvannak-e az elvi és gyakorlati előfeltételei annak, hogy a magyar könyvtárügy egésze országosan, egységesen és tartós érvénnyel jogi szabályozást nyerjen? Más szóval nem lesz-e tulságosan korai az elért eredmények rögzitése? Illetőleg ezzel éppen ellentétben nem fogja-e majd tulságosan gúzsba kötni a törvény a későbbi, ma még előre nem egészen áttekinthető fejlődést?

Bár e szórványos kérdések és kétkedések jobbára csak tájékoztatlanságból vagy az ujtól való tartózkodásból fakadtak, mégsem tekinthetők teljesen indokolatlanoknak. Az előkészités kezdetén ugyan már teljesen kialakultak szocialista könyvtárpolitikánk elvi célkitüzései, s gyakorlatilag is kiformálódtak könyvtárügyünk korszerü körvonalai. Csaknem minden területen tudatosultak társadalmunk könyvtári igényei, kialakultak a szükséges könyvtártipusok, korszerü szervezeti formák és alkalmas munkamódszerek, mégis érezhető nehézségeket, olykor zavart okozott, hogy a különféle könyvtári területeken elért fejlődés

meglehetősen egyenetlen képet mutatott, az alapvető elvi kérdések tudományos elemzéséből leszürt eredmények és a külföldi példák nem voltak eléggé közismerek, a könyvtárügy helye és jelentősége müvelődéspolitikánkban nem volt kellőképpen ismert és általánosan elismert. Számos problémát menetközben kellett tisztázni, számos eredményt az előkészitő munka során kellett megismerni és az arányok várható alakulását a kidolgozás folyamán állandóan szem előtt kellett tartani.

Mindezek azonban csak e szokatlanul nagyméretü és bonyolult feladattal járó természetes és leküzhető nehézségeknek bizonyultak. A rendezés szükséges és időszerü voltát mutatja mindenekelőtt az a széleskörü érdeklődés és közremüködési készség, ami a könyvtári dolgozók részéről az előkészités egész ideje alatt megnyilvánult. Valamennyien évek óta érzik egy alapvető jogszabály hiányát, e hiány hátrányait, és ismételten sürgetik a könyvtári törvény elkészitését. Érezhetően szivesen vállaltak részt annak mielőbbi létrehozásában.

A maga idejében ugyan az 1952-es miniszter-

tertanácsi határozat+ lényeges előrelépés volt.

+ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 2042-13/1952. számu határozata a könyvtárügy fejlesztéséről. Könyvbarát, 1952. 6.sz. 21-22.p.

Sikeresen megindította a könyvtárügy korszerü fejlődését. Felbontotta a régi, elavult könyvtárügyi szervezetet. Uj, korszerü könyvtárpolitikai célokat tüzött ki. Uj országos szervezeti alapelvek és keretek kialakitását tette lehetővé. A fejlődés első szakaszában különösen hasznosnak és termékenynek bizonyult az a törekvése, hogy a könyvtárakat szorosan ahhoz a területhez vagy szervhez kapcsolja, amelynek a könyvtári szükségletéről gondoskodni hivatottak. A gyors ütemü fejlődés azonban időközben tulhaladt rajta. Egyfelől azért, mert a könyvtárügy sokkal szélesebb, szövevényesebb és jelentősebb müvelődéspolitikai területnek bizonyult, mint amilyennek a határozat körvonalazta. Másfelől pedig azért, mert a könyvtárügy fejlődése az elmult négy év során sokkal gyorsabb és erőteljesebb, korszerü átformálódása - célkitüzéseiben, szervezeti felépitésében, munkája tartalmában és módszereiben - sokkal gyökeresebb volt, mint azt előzetesen elgondolni vagy éppen megtervezni lehetett volna.

A valóságos fejlődés méreteinek és minőségének kibontakozásával egyre világosabbá lett, hogy uj, az egész könyvtárügyet átfogó, korszerü törvényre van szükség, és ennek megalkotása nemcsak kivánatos,

hanem sürgős is, mert hovatovább az alapvető könyvtárpolitikai kérdések országos érvényü, egységes szabályozásának hiánya a további tervszerü fejlődés legfőbb akadályává válik. Amilyen komoly előny volt 1952-ben és az utána következő években például az, hogy a könyvtárak szervesen társadalmunk megfelelő tevékenységéhez kapcsolódtak, és kialakuló uj rendjébe szervezetileg is beépültek, annyira hátrányos volt a könyvtárügy szakmai egységének hiánya és kormányszati szinten való képviseletének kiépitetlensége. Bármilyen nagy erőforrás is volt, és bármilyen nagy eredményeket is hozott a helyi kezdeményezés és ösztönös lendület e keretek mennyiségi kiépitésében, egyre elengedhetetlenebbnek bizonyult a körültekintő tervszerüség biztositása, a kiforrott korszerü szervezeti formák és módszerek széleskörü alkalmazása. Az első években kielégitő eredménynek lehetett tekinteni a könyvtári munka megindítását ott, ahol addig nem volt, erőteljes felfokozását ott, ahol addig szükebb keretekben folyt, de a kulturforradalom haladásával, dolgozó népünk müvelődési igényeinek rohamos növekedésével, a termelés tudományos könyvtári szükségleteinek megsokszorosodásával most már tervszerüen és tudatosan arra kellett

és kell törekednünk, hogy a könyv és könyvtár elvben és gyakorlatban is megkapja művelődéspolitikánkban azt a helyet, ami jelentőségénél fogva az iskolai oktatás, a film és szinház, a sajtó és rádió mellett egyenrangu művelődési tényezőként joggal megilleti.+ Mindez pedig csak a könyvtárügy átfogó, alapvető és egységes szabályozásával, a könyvtári törvény elkészitésével érhető el és biztositható kellőképpen.

A jogi szabályozás szükségessége és időszerüsége további indokolást tehát nem igényel. Annál is inkább megvilágitásra szorul azonban az a kérdés, hogy vajon a magyar könyvtárügy jelenlegi fejlettsége elérte-e már azt a fokot, ami elegendő alapot ad a törvény elkészitéséhez, valamint az, hogy kellő mértékben ismerjük-e, vagyis elemeztük ér rendszereztük-e ennek a fejlődésnek az eredményeit, hiányosságait és hibáit ahhoz, hogy a törvény korszerü alapelveit, célkitüzéseit megállapitsuk, a könyvtári munka szervezeti kereteit, tartalmát és módsze-

---

+ Kovács Máté: Könyvtáraink jelentősége művelődéspolitikánkban. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve, 1954. Debrecen, 1955. 109-143.l.

reit országosan meghatározhassuk, mert csak igy van meg a reális lehetősége, a szükséges elvi és gyakorlati előfeltétele annak, hogy a törvény korszerü szinten elkészüljön. Csak ezen az uton érhető el, hogy ez az alapvető jogszabály elvi megalapozással és rendszerezésben magába foglalja és általánositsa mindazt, amit könyvtárügyünkben korszerü eredményként felmutathatunk. Igy válik lehetővé, hogy eddigi könyvtárpolitikai, szervezeti, tartalmi és módszertani eredményeink alapulvételével reális távlatokat nyisson a további fejlődés számára. Csak ily módon biztositható, hogy a törvény általános érvényü, mégis kellő mértékig konkrét legyen, egységes irányelveket nyujtson, mégse korlátozza a könyvtárak és könyvtártipusok sajátos igényeit és követelményeit. Valójában az az elsődleges, a fontosabb probléma. Lényegében ezen mulik, hogy az időszerüvé és szükségessé vált könyvtári törvényt kellő szinvonalon meg tudjuk-e alkotni, s valóban alapvető törvény lesz-e vagy csak átmeneti jogszabály, amit a könyvtárügy fejlődése ezuttal is mihamar tulhalad.

A magyar könyvtárügy tényleges fejlődése, eddig elért eredményei, e fejlődés hiányosságainak

és hibáinak felismerése és a várható fejlődés reális körvonalazása tehát az az alapanyag, amire a könyvtári törvény felépülhet, amit alaposan elemezni, korszerü rendező elvek szerint rendszerezni kell, s amit világos meghatározásokká és határozott rendezésekké kell formálni.

Az előkészitő bizottság számára a könyvtárügy kérdéseinek általános személyes ismeretén kivül itt több kedvező körülmény is komoly segitséget nyujtott. Ezek között leszürhető fontos tanulságai miatt első helyen kell megemlitenünk azt, hogy az Országos Könyvtárügyi Tanácsban 1953-54-ben számos fontos könyvtártipus helyzete és több általános könyvtári szakmai probléma került megvitatásra. Nagymértékben fokozta a tényleges helyzetnek és a fejlődési tendenciáknak megismerését az is, hogy a Tanácsban a törvény kidolgozásával párhuzamosan folyt az egyes könyvtártipusok és ezek összesitésével az egész könyvtárügy második ötéves tervének előkészitése.+

+Barabábási Rezső: Az Országos Könyvtárügyi Tanács munkája és feladatai. Magy.Könyvszle, 1955. 224-226.p. Kondor Istvánné-Pajkossy György-Takács József: Mit végzett az elmult évben a Könyvtárügyi Tanács, az Akadémia Könyvtártudományi Főbizottsága, a Könyvtárosi Szakbizottság? A Könyv, 1955. 532-534.p.

Igy pl. megvitatta a Tanács a megyei könyvtárhálózatok, a szakszervezeti könyvtárak, az iskolai könyvtárak, a szakkönyvtárak helyzetét és problémáit, a közmüvelődési területi könyvtárak, az egyetemi könyvtárak, a társadalomtudományi könyvtárak, az Országos Müszaki Könyvtár, a mezőgazdasági könyvtárhálózat második ötéves tervét, továbbá a szakirodalmi dokumentáció, a könyvvédelem és könyvforgalom, a könyvtárosképzés és továbbképzés lényeges kérdéseit. A Tanács emelkedő szinvonalu munkája tehát nemcsak a napirendre tüzött könyvtárügyi problémák elvi és gyakorlati tisztázását és megoldását szolgálta, hanem egyuttal sok szükséges és hasznos tanulsággal járó előkészület volt a könyvtári törvény elvi alapjainak és célkitüzéseinek kidolgozásához, tartalmának összeállitásához.

Más oldalról jelentős mértékben növelték a helyzetismeretet azok a tudományos és módszertani felülvizsgálatok is, amelyek az utóbbi években csaknem valamennyi könyvtártipusunk, sőt csaknem minden számottevő könyvtárunk helyzetét, munkáját, szükségleteit és lehetőségeit felmérték.[+] Értékes tanulságokat nyujtottak azok a beszámolók, áttekintő összefoglalások és alapvető, elvi kérdéseket elemző könyv-

[+]Csüry István: A hazai könyvtárvizsgálatok időszerü kérdései. (Kézirat.)

tártudományi tanulmányok, amelyek az utóbbi években nyomtatsában vagy sokszorositásban az egyes könyvtárak vagy könyvtártipusok munkáját, fejlődését ismertették, egyes fontos könyvtári elvi kérdéseket boncolgattak.+

+ Haraszthy Gyula: A magyar könyvtárügy tiz éve. A Könyv, 1955. 97-104. l. Varjas Béla: Beszámoló a magyar könyvtárügy fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről és feladatáról. Könyvbarát, 1952. 12.sz. 3-7. l. Az I. Országos Könyvtáros Konferencia határozatai. Könyvbarát, 1952. 12.sz. 24-26. l. A II. Országos Könyvtáros Konferencia. A Könyv, 1955. 241-244. l. Eredmények, gondok, feladatok (A decemberi könyvtárosértekezlet tanulságai), A Könyv, 1955. 2-6. l. A SZOT elnökségének határozata az üzemi, szakszervezeti könyvtárak munkájáról. (1955. II. 18.) A Könyv, 1955. 189-191. l. Győri György: Gondolatok az uj szakszervezeti központi könyvtárakról. A Könyv, 1955. 491-494. l. Jánszky Lajos: Müszaki könyvtárak felülvizsgálatának tapasztalatai. A Könyv, 1955. 35-37. l. G. Nyilas Márta - Remete László: A szabad fejlődés tiz éve a Szabó Ervin Könyvtárban. A Könyv, 1955. 59-62. l. Sallai István: A járási könyvtárak továbbfejlesztésének utja. A Könyv, 1955. 341-342. l. Kőhalmi Béla: Könyvtártudományunk feladatai. Magy.Tud.Akad. Nyelv-

A tervszerüen folytatott módszertani felülvizsgálatok és fejlődő könyvtártudományi szakirodalmunk elsődleges, közvetlen hatásukon tulmenően elősegitették azt is, hogy könyvtárügyünk helyzetét részletesen felmérhessük, valamint fejlődésének kivánatos irányelveit és kereteit reálisan tisztázhassuk.

Harmadsorban ki kell emelnünk azt a sokirányu segitséget, amit a külföldi szakirodalom, valamint a külföldi könyvtárügyi törvények és rendelkezések adtak a könyvtárügy egyetemes fejlődési törekvéseit, korszerü célkitüzéseit, ujszerü elgondolásait és bevált gyakorlatát illetően.+ A tervezett szerve-

és Irodalomtud.Oszt.Közl. 6.köt. 353-378. l. Tóth András: A magyar dokumentációs hálózat időszerü kérdései. Könyvtárü.Szle. 1950, 3.sz. 27-54. l. Csüry István: A szocialista könyvtári üzem szervezete és müködése. Debrecen, 1954. 1-322. l. Köpeczi Béla: Könyvkiadásunk tiz éve. A Könyv, 1955. 200-204. l. Zala Imre: A könyvterjesztés tiz éve. A Könyv, 1955. 265-267. l. stb.

+ Krupszkája, N.K.: Mit irt, mondott Lenin a könyvtárakról. Bp., 1953. Kőhalmi Béla: A Szovjetunió és a népi demokráciák könyvtárügye. Bp., 1952. Egyetemi jegyzet. Aufgaben und Struktur des Bibliothekswesens in der DDR. Népmüv.Mon. közv. Przelaskowski, Ryszard:

zeti, tartalmi, módszertani megoldásaink elvi és

---

Sieci Biblioteczne i ich zalozenia strukturalne. Przeglad Biblioteczny, 1953. 6-25. l. Ulrich, August: Entwicklung und Struktur der öffentlichen Bibliotheken in Polen. Der Bibliothekar, 1953, 209-228. l. Józefowicz, Edmund: Regulamin jednolity dla bibliotek naukowych. Artykul dyskusyjny. Przeglad Bibliotechny. 1954. 300-307. l. Kotarski,Stefan: Biblioteka naukowa w Czechoslovacji. Slowacja. Przeglad Biblioteczny, 1953. 211-218. l. Die Entwicklung der Volksbibliotheken in der CSR. Der Bibliothekar, 1953. 119-124. l. Mihailescu, Theodor: Dezvoltarea activitatii bibliotecilor stiintifice in tara noastra. Calauza Bibliotecarului, 1954. 7. évf. 8.sz. Organizacija na bibliotecsnoto delo NR Bölgarija. (Szofija, 1954), Matveeva, Cvetana: Organizacija na bibliotecsnoto delo v NRB. Szofija, 1954, Kabrt, Jiri: Knihovnictvi v kapitalistickych zemich. Knihovna, 1952, 92-95. l. Balser, F.: Französisches Büchereiwesen. Bücherei u. Bildung, 1950. 526-527. l. Kammel, K.: Das österreichische Bibliothekswesen 1945-1950. Nachr. f. wissenschaftl. Bibl. 1951. 4.Jg. 1.sz. Kannila, Hella: Library Conditions in Finland. Libr. Ass. Rec. 1954. 56. köt. 1.sz. Leyh,G.: Von schwedischen Bibliotheken. Nachr.f.wissenschaftl.Bibl. 1950.12.sz. 1-5. l. Linder,G.: Den nya danska bibliotekslagen. Biblioteksbladet, 1951. 36. évf. 1.sz. 6-8. l.

gyakorlati helyességének ellenőrzéséhez különösen nagy segitséget nyujtottak a szovjet szocialista könyvtárügy csaknem négy évtizedes gazdag tapasztalatai, valamint a szocialista fejlődés utján megindult népi demokratikus országok tanulságai. Egyes kérdésekben jé hasznát vettük a nyugati országok fejlett gyakorlatának és gazdag szakirodalmának is.

Ilyen körülmények között a magyar könyvtári t törvény az időszerü tényleges szükségletek alapulvételével, könyvtárügyünk mai valóságos helyzetének és további fejlődési igényeinek megfelelően, a korszerü külföldi tapasztalatok és tanulságok figyelembevételével formálódhatott ki. Ez a körülmény magyarázza, hogy ez idő szerint nemcsak a legátfogóbb és legteljesebb, hanem alapelveiben és célkitüzéseiben, tartalmában és szerkezeti felépitésében a legkorszerübb könyvtárügyi jogszabály is, amely előreláthatóan tartós érvényünek igérkezik, s amely alkalmas lesz arra, hogy szocialista könyvtárügyünk eddigi eredményeit megszilárditsa, jó kezdeményeit kibontakoztassa, és a további fejlődés lehetőségeit intézményesen biztositsa.

Korábban azért nem kerülhetett sor elkészitésére, mert a magyar könyvtárügyfejlődésének célkitüzései, keretei és lehetőségeinek körvonalai akkor

még nem alakultak ki kellő mértékben. Meg kellett várni, hogy könyvtárpolitikánk és könyvtárügyünk a fejlettség mai szintjére emelkedjék, nehogy a valóság és várható kibontakozás kellő figyelembevétele nélkül elhamarkodjuk szabályozását. Későbbre pedig azért nem maradhatott, mert könyvtáraink ma már behálózzák társadalmunk életének minden lényeges területét, és a könyvtárügy országos érvényü szabályozása nélkül nem lehet biztositani szakmai egységét, müködésének szellemi és anyagi előfeltételeit. E nélkül viszont nem töltheti be azt a megnövekedett hivatást, ami társadalmunk fejlődő gazdasági és kulturális életében reá vár.

. . .

Müvelődéspolitikai jelentősége

Mindezek a megállapitások világosan mutatják, hogy a könyvtári törvény elkészitése és megjelenése valóban rendkivül nagy jelentőségü esemény a magyar könyvtárügy történetében. Vele lezáródik könyvtárügyünk forradalmi első, előkészitő évtizede, és megnyilik a tervszerü fejlődés uj szakasza.

Könyvtárpolitikai jelentősége abban áll, hogy egyfelől hiánytalanul magában foglalja az első, előkészitő és alapvető fejlődési szakasz minden számot-

tevő eredményét, másfelől világosan felvázolja a további fejlődés célkitüzéseit és lehetőségeit, kereteit és távlatait. Hiven tükrözi a szocializmust épitő magyar társadalom könyvtári igényeinek és szükségleteinek jelentkezését, a korszerü könyvtárpolitikai célkitüzések és irányelvek kialakulását, a megfelelő könyvtártipusok és szervezeti keretek kiformálódását, a könyvtári munka tartalmának és módszereinek gyökeres átalakulását, a forradalmi kezdeményező lendület mennyiségi eredményeit. Ugyanakkor bátran előrevetiti a további tervszerü, egységes és arányos fejlesztés célkitüzéseit és irányelveit, tartalmi, módszertani és szervezeti követelményeit, szellemi, személyi, anyagi előfeltételeit. Alapvető utmutatásokat és rendelkezéseket ad könyvtárpolitikánk és könyvtárügyünk egésze számára. Kijelöli a kormányzati irányitó és ellenőrző, valamint a közvetlen felügyeleti szervek feladatait, jogait, kötelességeit és felelősségét. Hosszu időre világosan kitüzi könyvtárügyünk korszerü szervezeti és müködési kereteit. Lehetővé teszi könyvtárhálózataink és könyvtártipusaink sajátos feladatkörének, funkcióinak, gyüjtőkörének, munkamódszerének és az együttmüködés szükséges módozatainak meghatározását. A törvénybe foglalt széleskörü felhatalmazások révén végre rendez-

hetővé válik a könyvtárügy számos, régóta vajudó fontos problémája.

Egészben véve tehát egy évtizedes fejlődés sokirányu utkeresése és alapvetése, biztató kezdeményezései és már elért gazdag eredményei alapján sokoldalu, előrelendito programot nyujt a magyar könyvtárügy korszerü, elvszerü és tervszerü kifejlesztése számára.

Kiemelkedő jelentőségü azonban közmüvelődésünk egésze szempontjából is. Müvelődéspolitikánk egyre fokozódó szellemi és anyagi erőfeszitéseket tesz dolgozó társadalmunk rohamosan növekvő müvelődési igényeinek a kielégitésére. Mai társadalmunk általános müvelődési és szakmai szintjének emelkedésében máris fontos hivatást tölt be, s a jövőben még a mainál is nagyobb jelentőségü lesz a könyv, a könyvtár és a könyvtárügy. Az iskolai oktatás és nevelés, a film és a szinház, a sajtó és a rádió mellett a könyvtár és a könyvtárügy az a széles tömeghatásu müvelődési alkalom és eszköz, amely társadalmunk egyre nagyobb tömegeit hóditja meg, teszi szellemileg gazdagabbá, emeli emberebb emberré és eredményesebb, jobb munkássá. Elvitathatatlan, hogy a dolgozók kulturált társadalmának mielőbbi és minél magasabb szintü kialakitásában korszerüen kifejlesztett könyvtár-

ügyünk mennyiségileg többet, minőségileg jobbat tud nyujtani, igy a könyvtári törvény és annak eredményes megvalósitása müvelődéspolitikánk hatásfokát csakugyan jelentős mértékben növeli.

Kétségtelen, hogy mind könyvtárpolitikai, mind müvelődéspolitikai szerepének jobban eleget tudna tenni a könyvtári törvény, ha a magyar könyvtárügy hosszabb - mondjuk tiz- vagy huszéves - távlati fejlesztési tervén alapulhatott volna. Elvi alapjaiban, célkitüzéseiben ugyan lényegében akkor sem térne el a mostani kidolgozástól, megvalósitása azonban jóval könnyebb, egyszerübb és gyorsabb lehetne, mert egy ilyen távlati fejlesztési terv a könyvtárügy jelentőségének a felismerését és általános elismerését, s ennek egyenes következményeként a szükséges személyi és tárgyi előfeltételek biztositását jelentené. Sajnos, erre ezuttal még nem volt meg a lehetőség. Nyilvánvalóan azért, mert a magyar könyvtárügy és könyvtárpolitika - vázolt nagy eredményei ellenére - sajátmaga sem jutott még el fejlődésének arra a fokára, hogy második ötéves tervén tul további távlati tervének kidolgozását is kellő alapozottsággal megindithatta, és annak indokolt voltát általánosan magától értetődővé tehette volna. Társadalmunk könyvtári igényeinek és szükségleteinek

tudományos felmérése, a könyv, könyvtár és könyvtárügy társadalmi jelentőségének konkrét elemzése és tudatositása éppen csak kezdetét vette. Teljes megismeréséhez, általános elismeréséhez még igen sokkutató munkára, a könyvtári munka további erőteljes fejlődésére, számottevő eredményekre és ezek széleskörü megismertetésére van és lesz szükség.

Éppen ezt a további, magasabb foku korszerü s akmai kifejlesztést, ennek alapos tudományos feltárását, valamint ezek nyomán köztudatunk és müvelődéspolitikánk szemléletének megfelelő átalakulását alapozza meg és teszi lehetővé a könyvtári törvény. Hozzásegit ahhoz, hogy a könyvtárügy a maga számára és társadalmunk javára kivivhassa azokat az elvi, szellemi, személyi és dologi előfeltételeket, amelyek feladatai sikeres ellátásához nélkülözhetetlenek. Ez a kettős feladatkör teszi a könyvtárügy korszerü szabályozását kiemelkedő jelentőségüvé könyvtárpolitikánkban és müvelődéspolitikánkban egyaránt.

Kovács Máté: A magyar könyvtári törvény alapelvei, célkitüzései és müvelődéspolitikai jelentősége.
= Magyar Könyvszemle, 1956. 3.sz. 181-201.p.
/Részletek./

Szné

III/1

Zalai Zoltán[1]

# AZ EGYSÉGES MAGYAR KÖNYVTÁRÜGY FELÉ[2]

A Könyvtárügyi Szemle[2] legutolsó számának megjelenése óta jelentős esemény következett be. Megalakult az Országos Népmüvelési Bizottság Könyvtárügyi Albizottsága. Az Albizottság feladatának tekinti, hogy az egyetemes magyar könyvtárügyet a fejlődés további állomásáig gondozza. E széles feladatkörén belül egyik legfontosabb teendőjének tekinti, hogy minél hamarabb megszüntesse a tudományos könyvtárak és problémáik, valamint a népkönyvtárak, üzemi és városi könyvtárak és problémáik, általában a népkönyvtárügy és tudományos könyvtárügy egymástól való különállását, hogy kialakitsa az emlitettek közti legszorosabb együttmüködést, röviden hogy megalapozza az egységes könyvtárügyet Magyarországon. Ez az ötéves terv második esztendejében, a felemelt és módositott terv évében, fokozott erőfeszitéseink idején nem is lehet másként. Fejlődésünk tempója és igényei nem birják már el a különállás fékjét. Ezt az irányt mutatja nekünk a Szovjetunió könyvtárügyének fejlődése és ennek összes tapasztalatai.

Ez a szándék megnyilvánul az Albizottság összetételében is. Vezeti a Népmüvelési Minisztérium Könyvtárügyi osztályának vezetője és részt vesznek benne: a SZOT könyvtárügyi osztálya és néhány nagyüzemi könyvtár vezetője mellett, nemcsak a Népkönyvtári Központ, hanem egyik egyetemi könyvtárunk és az Országos Könyvtári Központ vezetője is.

Az Albizottság munkájával arra akarja nevelni a magyar könyvtárügy minden ágának munkásait, hogy semmi könyvtári vonatkozásu kérdést ne tekintsenek egyes elhatárolt területek dolgának, hanem az egyetemes müvelődés és dolgozó népünk általános

müveltségi szinvonalának emelése céljából egészében fontos eszközként kezelendő magyar könyvtárügy részének, melyet annak perspektivájában, egymást segitve kellx megoldani. Ennek megfelelően különösen fontos a tudományos könyvtárak számára a bizottság amaz álláspontja, hogy a tudományos könyvtárak a maguk kétségtelenül sok fontos vonatkozásban nagyobb felkészültségével ne "ereszkedjenek le", hanem - ahogy az Albizottság elé az alakuló ülésen annak vezetője tárta - az idősebb testvér módján legyenek segitségére a többi könyvtárnak és könyvtári szervnek, de tanuljanak is tőlük.

Ezek az elvek megnyilvánultak az Albizottság eddig végzett munkájában. Foglalkozott a bizottság:

1/ Az üzemi és népkönyvtárak egységes kezelési szabályzatával és a könyvtári munkához szükséges nyomtatványokkal.

2/ Az egyetemi könyvtárosképzéssel kapcsolatban kialakult álláspont szerint a tudományos és tömegkönyvtárak felső kádereit egységes négyéves egyetemi, ill. 2 éves főiskolai oktatáson képezik ki az 1951-52. tanévtől kezdve.

3/ A központi cimleirás és szakozás kérdésében az elvi megegyezés szerint folynak le a tárgyalások.

4/ Kidolgozta a Bizottság a Népmüvelési Minisztérium szentendrei könyvtárosképző iskolájának tematikáját.

5/ Megindultak a dunapentelei városi közkönyvtár létesitése ügyében a tárgyalások.

6/ Állandó téma a "Könyvbarát" c. lap egyes számai tematikájának megbeszélése.

Foglalkozni fog a Bizottság müszaki könyvtárainak helyzetével és az üzemekkel való szorosabb együttmüködésükkel, nép-

könyvtáraink módositott ötéves terveivel, a könyvkiállitások /aug. 20. és szept.6: bányásznap/ ügyével és a falusi könyvtárosok közti versennyel.

A már kidolgozás alatt álló, valamint a Bizottság egynegyedi tervében szereplő tervpontok alapján minden reményünk meglehet arra, hogy az Albizottság munkája, melyet segitenünk kell gondolataink, megfigyeléseink közlésével /nagyobbakra gondolok csupán/ jól fogja szolgálni a fent kifejtett célokat, ezzel a magyar könyvtárügyet, s igy Pártunk kongresszusának szellemében ötéves tervünket és egész jövőnket.

1951.
Könyvtárügyi Szemle ~~II. évf.~~ 2.szám, 5-6 old.

Kerekes Tiborné

III/2

MÁTRAI LÁSZLÓ

A magyar könyvtárosegyesületről

A magyar könyvtáros közvéleményt az utóbbi időben erősen foglalkoztatja az a kérdés, lesze önálló magyar könyvtárosegyesület, és, ha igen, milyen formában jön létre, mik a feladatai és tervei. A KÖNYVTÁROS eddig még nem foglalkozott önálló cikkben a könyvtárosegyesület problémáival. Most azonban lapunk több kérdést tett fel Mátrai Lász.ónak, a budapesti Egyetemi Könyvtár igazgatójának, aki a Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Körének ideiglenes elnöke.

Miért van szükség az egész magyar könyvtárostársadalmat magába foglaló könyvtárosegyesületre?

A magyar könyvtárosegyesület már 1956-ban megalakult a Társadalom és Természettudományi Ismeretterjsztő Társulat keretében, "Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre" néven. A közbejött októberi események miatt a közgyülést már nem lehetett akkoriban összehivni. A könyvtárosegyesület végleges megalakulása azonban a közeljövőben megtörténik, mivel a könyvtáros közvélemény és a könyvtárügy hivatalos gazdái egyaránt meg vannak

győződve a Szabó Ervin Kör szükségességéről és hasznosságáról. Ismeretes, hogy a legtöbb müvelt országban van könyvtárosegyesület is, amelynek élete és aktivitása éppen a könyvtárügy mindenkori fejlettségének a csalhatatlan fokmérője. Ezen a meggondoláson tulmenően, hazánkban különleges jelentősége is van az egyesületnek. Az intenziv szervezeti élet hozzájárulhat a nézetek tisztázásához, mert a fejekben kavargó zürzavar és az értelmiségi körökben is elterjedt kishitüség, passzivitás olyan állapot, amelyből egészséges társadalomnak és benne az egészséges szakmának mielőbb ki kell lábolnia. Ugy látjuk, hogy a kör szervezése helyes irányba halad, mert egyre inkább a könyvtárosok kezdeményező készségére épit. Ebben különbözik a másfél év előtti időktől, mert akkor az alapitás gondolata a tudományos könyvtárak szükebb köréből indult ki, most viszont a szakszervezeti és a müszaki könyvtárosok tették meg az első lépéseket. Már A KÖNYVTÁROS 1957. évi első számában arról olvashattunk, hogy a szakszervezeti könyvtárosok szövetségbe kivánnak tömörülni[+], a

[+] L. Kiss István-Sallai István: Szövetségbe tömörülnek a szakszervezeti könyvtárosok. (A KÖNYVTÁROS 1957. 1. sz. 11-12. old.)

MŰSZAKI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓ-jában pedig Parányi Györgyné vizsgálta a kérdést - elsősorban a műszaki könyvtárosok szempontjából. A helyes kezdemények mögött azonban az a veszély fenyegetett, hogy a külön szakmai egyesületek létrehozásával az erők megoszlanak, a könyvtárostársadalom atomizálódik, gátat vetünk a további fejlődésnek. Éppen ezért 1957. szeptember elején az összes könyvtárost magába foglaló szakmai egyesület megalakitására tettünk lépéseket. Ez az egyesület a TTIT irodalmi szakosztályának a keretében működnék "Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre" néven. A szervező bizottság kijelölte az ideiglenes elnökséget, melynek fő feladata a közgyülés összehivása 1958 elejére. A közgyülés hivatott azután arra, hogy a Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Körének a szervezeti szabályzatát és végleges programját jóváhagyja.

Mik a Kör közelebbi és távolabbi célkitüzései?

Az egyesületnek a közgyülésen jóváhagyandó programja - mondotta Mátrai László - véleményünk szerint a könyvtárosok minden rétegének helyeslésével találkozik, hiszen lényegében maguk a könyvtárosok vetették fel az egyes célkitüzéseket, me-

lyeket a következőkben lehetne felsorolni:

1. Havonta egy vagy két alkalommal klubestek rendezése, ahol a szinvonalas művészi, irodalmi müsor után a könyvtárosok kötetlen formában lehetnek együtt, ismerhetik meg egymást és egymás munkáját.

2. Könyvtári séták, melyeknek az a céljuk, hogy egymás munkahelyét, a magyar könyvtárügy nevezetesebb intézményeit megismerhessék a könyvtárosok. A sétákon, természetesen, nem könyvtáros érdeklődők is részt vehetnek, de a könyvtárbemutatás, a magyarázatok elsősorban a szakemberek számára szólnak.

3. Különféle tipusu előadások rendezése. Ezeknek tartalmukban változatosaknak, szinvonalasaknak, formájukban pedig vonzóaknak kell lenniök. Ilyen előadásokon számolnak be a magyar könyvtárosok a külföldi tapasztalataikról, a hazánkban járó külföldiek pedig az itteni élményeikről, meglátásaikról. Tervezünk olyan kulturpolitikai anketokat is, melyeken az állam és párt illetékes vezető egyéniségei szólalnak meg, hogy könyvtárosainkat tájékoztassák az őket érdeklő művelődéspolitikai, könyvtárpolitikai kérdésekről.

Az előadások között természetesen szorosan

vett szakmai előadások is lesznek időszerü kérdésekről, de rendezünk irodalomtörténeti, történeti, müvelődés- és tudománytörténeti előadásokat is.

4. A könyvtárosok bel- és külföldi társasutazásokon ismerkedhetnek meg hazánk hires könyvtári müemlékeivel, valamint a nevezetesebb külföldi könyvtárakkal.

5. Ezzel rokonfeladat: A könyvtároscsere jól bevált intézményének felujitása és megszervezése nemzetközi vonatkozásban is.

6. Valószinüleg sikerül majd Keszthelyen üdülőszobákat, Budapesten pedig 1-2 vendégszobát fenntartani a külföldi és a hazai könyvtáros vendégek számára.

7. A tapasztalatok szerint a könyvtárosokat érdeklik a saját munkájuk termelési kapcsolatai, melyeket azonban nem ismernek elég jól. Ezért az egyesület tervbe vette papirgyárak, nyomdák, szerkesztőségek, kiadók meglátogatását is.

8. A Kör egyik legfontosabb feladata a magyar könyvtárosok nemzetközi képviselete az IFLA, FID vonatkozásában és egyéb nemzetközi fórumokon is.

A könyvtáros-továbbképzés területén vállal-e feladatokat a Szabó Ervin Kör?

Bár a szakmai továbbképzés részben állami, részben szakszervezeti feladat, a Szabó Ervin Kör készségesen bocsátja rendelkezésre erőit ilyen feladatok számára is. Ez nem jelenti azt, hogy a Kör csak mintegy megbizásokat vállal az állam vagy a szakszervezetek részéről a továbbképzés területén, hanem adott esetben elébe is megy a szükségleteknek, vagyis olyan tanfolyamokat is meghirdet, amelyekkel az érdeklődést kivánja felkelteni - pl. a nálunk még kevéssé ismert uj technikai eljárások iránt (lyukkártyarendszer, müanyagok a könyvtárakban stb.).

Milyen vonatkozásban bővülhet még a Kör programja?

Az általunk ismertetett tervezet csak kezdet, melyet a könyvtárosok aktivitása még kibővithet. Nem titkoljuk, vannak terveink a távolabbi jövőben saját kiadványok publikálására is. Az egyesületi évkönyveken kivül olyan kiadványokra gondolunk, amelyeknek hazai és nemzetközi jelentősége nem lehet vitás.

Lesznek-e külön szakosztályai a Szabó Ervin Körnek?

A müszaki könyvtárosokkal együtt december 12-én rendezett közös ankéton már nyilvánosan

is megvitattuk azt a problémát, hogy legyenek-e a Körnek szakosztályai. Az a felfogás alakult ki, hogy jelenleg még igen fontos feladat a szakmai öntudat emelése érdekében az összes könyvtártipus dolgozóit demokratikus egységben összefogni, vagyis formailag, szerkezetileg nincs szükség szakosztályokra, ellenben szükség van egyrészt arra, hogy a vezetőségben minden könyvtártipus a kellő sullyal legyen képviselve, másrészt pedig a Kör munkája, igenis, legyen tekintettel a speciális érdeklődésre is, ilyen természetü tanfolyamok és előadások rendezésével.

Érdekvédelmi feladatokat vállal-e az egyesület?

A Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre szakmai szervezet. A könyvtárosok közvetlen érdekvédelmét továbbra is az illetékes szakszervezetek hivatottak ellátni, amint ezt eddig is tették, különösen a Közelkalmazottak Szakszervezetének Könyvtári Szakosztálya. A Szabó Ervin Kör szakmai érdekvédelemmel csak a szó távolabbi értelmében foglalkozik, nevezetesen a könyvtárosi hivatás társadalmi megbecsülésének és elismertetésének igen fontos feladatával; hiszen nagyon jól tudjuk, hogy éppen a mult káros öröksége folytán sokszor

még maga a könyvtáros sem tudja, milyen fontos szerepet tölt be a szocialista átalakulásban. A nem könyvtárosok körében pedig gyakran teljesen elavult felfogás tapasztalható a könyvtári munka jelentőségét illetően.

Mik az első benyomások, hogyan fogadták az ujjáalakult egyesület rendezvényeit a könyvtárosok?

Az eddigi rendezvények azt mutatják, hogy éppen a nehezebb körülmények között, tehát a nagyobb egyéni felelősséggel dolgozó könyvtárosrétegek ismerték fel leginkább az egyesület fontosságát, mig nem egy nagykönyvtárunkban az intézmény-sovinizmus bizonyos jelei mutatkoznak, mintha az ott dolgozók tulságosan "elegek lennének önmaguknak". Az ilyen magatartás természetesen nem járul hozzá az egészséges közszellem gyors kialakulásához. Nem kétséges, hogy ez az illuzionista önelégültség az egyesület müködése során rövidesen helyt fog adni egy egészséges és haladó közösségi szellemnek. Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy a Horthy-fasizmus következtében Magyarország könyvtári szempontból is elmaradott ország volt. (Tudjuk, hogy a Csehszlovákiában megvalósult polgári demokrácia sokkal jobban ki-

fejlesztette a könyvtárügyet, mint a tömegek művelődésével mit sem törődő, sőt attól egyenesen rettegő Horthy-rendszer.) Éppen, mert modern könyvtárügyről csak a felszabadulás óta beszélhetünk, s mert évtizedek és évszázadok mulasztását kell igen gyorsan pótolnunk, jelenthetjük ki teljes határozottsággal: Az önmaga társadalmi helyét felismerő könyvtáros számára semmiképpen sem lehet közömbös a Szabó Ervin Kör léte és annak minél jobb, mennél hatékonyabb működése - fejezte be nyilatkozatát Mátrai László.

A magyar könyvtárosegyesületről. = A Könyvtáros, 1958. 1. sz. 8-9. p.

Szné

KOVÁCS MÁTÉ

III/3

# Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács eddigi munkája és további feladatai

## 1. A fejlődés fontosabb mozzanatai

Az országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács immár több mint egy évtizede fontos központi szerve az uj magyar könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kulturának. Maga a Tanács az I. országos könyvtáros konferencia határozata nyomán jött létre 1953-ban.[1] De az a Könyvtári Albizottság, ami ekkor Tanáccsá alakult, a Népmüvelési Állandó Bizottság viszonylag önálló szerveként már 1951 óta müködött. Az azóta eltelt csaknem másfél évtized óta alig volt a könyvtárügynek, bibliográfiának és dokumentációnak olyan fontosabb problémája, ami ne a Tanács körében merült volna fel, vagy ne itt tisztázódott volna ugy, hogy alapot adjon a megfelelő kormányzati intézkedésre.[2] Hogy csak a legfonto-

---

1/ Megalakult a Könyvtári Tanács. = A Könyvtáros, 1953. 4. sz. 23. l.

2/ A Tanács üléseiről beszámol a Könyvtáros 1957-től kezdődően. A tájékoztatások nem teljesek, nem minden ülésről és nem minden témáról tesznek említést.

sabbakat emlitsük, mindjárt kezdetben, még mint Könyvtári Albizottság a 2024/1952. sz. minisztertanácsi határozat előkészitésében müködött közre. Pár év mulva egy még átfogóbb és alapvetőbb feladat: az 1956. évi 5. sz. tvr., az un. "könyvtári törvény" előkészitésében és kidolgozásában vállalt és vitt vezető szerepet. Azóta kitünt, hogy mindkettő alapvető jelentőségü volt. Mindkét jogszabály a hazai szocialista könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultura alapvetésének fejlődési tendenciáit, célkitüzéseit, szervezeti kereteit, tartalmi követelményeit és módszereit rögzitette. Ezek mellett a Tanács napirendjén szerepeltek olyan fontos kérdések, mint a könyvtárügy távlati fejlesztésének kérdései, a közmüvelődési könyvtárak, a gyermek- és iskolai könyvtárak, a szakkönyvtárak legfőbb problémái, a könyvtári munkakörök rendszerezése, a könyvtárosok képesitése és szakképzése stb.

A Tanács müködésének első szakaszában mintegy tiz éven át olyan szakmai központi szervnek bizonyult, amely a szakterület legjobb munkatársainak együttes erőfeszitésével igyekezett megragadni és tisztázni a fejlődés időszerü problémáit. Tárgyilagosan meg kell állapitani, hogy hosszu időn át élen járt a megoldásra váró feladatok felismerésében, ki-

dolgozásában és napirendre tüzésében. Egész tevékenysége erősen mozgalmi jellegü volt. A Tanács mint közösség a maga feladatkörében a szocialista forradalmi átalakulás szervének, sőt: műhelyének bizonyult. Munkáját bátor kezdeményezőkedv, a szakterület szeretete és kölcsönös segitőkészség jellemezte. Tárgyalásait őszinte vitakészség, nyilt véleménycsere tette eredményessé. Nemcsak felismerte a könyvtárügy egységének, majd a könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultura egységének fontosságát, hanem elvileg és gyakorlatilag határozottan támogatta azt. Azon munkálkodott, hogy az egység világos elvi alapokon, korszerü felépitésben meg is valósoljon. Csak ilyen szemlélet és módszerek alkalmazásával jöhetett létre könyvtáraink korszerü országos rendszere, amely ma már elvszerü feladat- és munkamegosztás alapján egyetlen müvelődési és tájékoztatási egységbe foglalja össze könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kulturánk egészét. Ez világviszonylatban is kiemelkedő eredmény, amelynek az előnyei még nem is mutatkoztak meg a maguk teljességében, hiszen a fejlődés e folyamata még nem bontakozott ki egészen, igy a hatása sem érvényesülhetett a benne rejlő összes lehetőségeknek megfelelően.

De a Tanács nemcsak befelé: a könyvtár, bibliográfia és dokumentáció belső világában érzékelte és tisztázta - lényegében helyesen - a jelentkező problémákat. Mindig szemmel tartotta az ország szocialist afejlődésének előrehaladását is. Sőt - Szabó Ervin példája nyomán - ezt tekintette alapvetőnek. A rábizott szükebb szakterület elvi gondozását az uj társadalmi szükségletek követelményei szerint végezte. Ez az oka és magyarázata, hogy általában mind a problémák felvetését, mind pedig az ezekre adott válaszokat, javaslatokat az idő legnagyobbrészt igazolta. Fontos szerepe volt a Tanácsnak abban is, hogy szocialista könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kulturánk követhette és szolgálhatta szocialista társadalmunk objektiv fejlődési folyamatait, mégpedig számottevő törések, kitérők vagy zsákutcák nélkül, lényegében egyenes vonalban és csaknem egyenletesen gyorsuló ütemben.

## 2. Nehézségek az utóbbi években

Az utóbbi két-három évben azonban egyre több jel mutatott arra, hogy a Tanács munkája nem olyan, mint régebben. Csökkent a kezdeményező kedv. A fejlődés uj problémái ritkábban kerülnek kidolgozásra és megtárgyalásra. Különösen a közművelődési

könyvtárak és a szakkönyvtárak uj kérdéseire, valamint a dokumentációs munka országos közös problémáira nem irányul rá idejében a közfigyelem. Pedig ezek fejlődésünk legfrissebb területeit jelzik, s nagy hátrányok származhatnak abból, ha e területek felelősei kollektiv segitség nélkül magukra maradnak gondjaikkal.

De nemcsak az időszerüvé érlelődő uj kérdések felismerésében, hanem a munkamódszerekben is kedvezőtlen változások következtek be. Egy idő óta csökkent a nyilt, de fegyelmezett, a tárgyalt téma lényegét boncoló vitakészség is. A témák termékeny megtárgyalását nemegyszer szétfolyó, ellaposodó vita váltotta fel, amelyben nem ritkán hosszura nyult, s a tárgyhoz alig kapcsolódó hozzászólások tették próbára a tanácstagság türelmét. Az ilyen rögtönzéseket, keveset mondó, hosszadalmas fejtegetéseket, vagy makacsul ismételt különvéleményeket semmilyen tanácskozásról nem lehet teljesen kiküszöbölni. Elszenvedésükért rendszerint kárpótolnak azok a hozzászólások, amelyek a téma mélyreható elemzését adják és a végső eredmények kialakitásához segitséget nyujtanak. Ha azonban az ilyen megnyilvánulások tulságosan nagy helyet foglalnak el, veszélyeztetik a tanácskozás eredményességét, megnehezitik az ered-

mények kialakitását, mert némaságra kárhoztatják és elkedvetlenitik azokat, akik a téma jelentőségét jól érzékelik s még inkább azokat, akik számára nagy segitséget adna a várvavárt, elméletileg megalapozott s a gyakorlatban jól alkalmazható megoldás.

Nagyobbrészt az ilyenféle hibákból fakadt az az elégedetlenség, amely a Tanácson belül is, kivül is érezhető volt, s amely szóban és irásban egyaránt megnyilvánult. A Tanács maga is látta a nehézségeket és ugy határozott, hogy tüzetesen megvizsgálja saját tevékenységét és megkisérli a hibák okainak felderitését, a feladataival és szervezetével kapcsolatos kérdések tisztázását, munkamódszereinek megjavitását. Erre annál is inkább jó alkalom kinálkozott, mert a Tanács 1962-64. évi tervidőszaka végéhez közeledett, és az utolsó hónapok egyébként is jó alkalmat teremtettek az alaposabb számvetésre, valamint a szükséges elvi, szervezeti és módszerbeli változások előkészitésére, illetve megtételére.

A tervidőszak beszámolójának előkészitésével kapcsolatos elemző munkálatok, valamint a Tanács és az elnökség ülésein folytatott tárgyalások is azt mutatták, hogy a Tanács müködésében az elégedetlenséget keltő hibák valóban megvannak. Sőt az is kitünt, hogy a közvetlenül érzékelhető nehézségek csak felszini tünetek, mélyebb okokra vezethetők vissza és nem is mind az alkalmatlan munkamódszerek-

ből erednek. Kisebb részben elvi jellegüek. Ilyenek például a Tanács funkciójával kapcsolatos eltérő felfogásokból adódó zavarok. Zömükben pedig a Tanács tulterebélyesedett szervezetében, tulzottan tagolt és nem mindig összeegyeztetett felépitésében, illetve aránytalan személyi összetételében és egyes nélkülözhetetlen müködési feltételek (főfoglalkozásu munkaerő, felszerelés, hitelkeret stb.) elégtelenségében lelik magyarázatukat. Az okok sokfélesége nyilvánvalóvá tette azt is, hogy az erőfeszitések sem korlátozódhatnak egyik vagy másik fajta hiba kiküszöbölésére. Ez csak tüneti kezelés lenne és csak látszat eredményekre vezetne. Az elvi nehézségek, továbbá a szervezési és módszerbeli hibák alapokait egyszerre és együttesen kell feltárni és megszüntetni, hogy lényeges javulás következzék be. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan gondoskodni kell a legszükségesebb müködési feltételek biztositásáról is. Mielőbb és legalább olyan mértékben, hogy a könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultura dolgozóiban és barátaiban rejlő alkotó képességek és felkészültségek a mainál sokkal jobban mozgósithatók legyenek a szakterület megoldásra váró uj problémáinak kimunkálására.

## 3. A Tanács feladatköre

Az emlitett első kérdés a Tanács feladatkörével kapcsolatos. Mégpedig a funkció tartalmával, terjedelmével és jellegével függ össze. A kérdés megvitatása során háromféle álláspont került szembe egymással. Mindhárom másként értelmezi a Tanács feladatkörét. Meg kell azonban jegyezni: egyikük sem ujkeletü. Ha nem is pontosan ebben a formában, lényegében mindegyik felmerült már az 1956. évi 5. sz. tvr. tervezetének tárgyalása során is.

A hivatalos, jogi szabályozás szerint a Tanács "szakmai tanácsadó testület". Mégpedig a "könyvtárügy és dokumentáció országos szakfelügyeletét gyakorló müvelődésügyi miniszter szakmai tanácsadó testülete, amely tevékenységével, a hazai könyvtár- és bibliográfiaügy és a dokumentáció fejlesztését mozditja elő".

Ezzel szemben egyes felfogások ennél jóval bővebbre, mások pedig jóval szükebbre szeretnék szabni a Tanács feladatkörét. De sem a bővitő, sem a szükitő szándék nem formálódott ki világosan, egyértelmüen. Sőt a vélemények többnyire nem is konkrét megfogalmazásban, hanem csak közvetve, a Tanács munkájával szemben támasztott követelményekben je-

lentkeztek. Igy a feladatkör bővitésére irányuló egyes elgondolások szerint kielégitő megoldás lenne, ha a Tanács a jelenleginél szélesebb hatáskört, nagyobb önállóságot kapna. Eszerint a Tanács ne csupán tanácskozó, kollektiv szakmai véleményt formáló testület, hanem határozathozó kormányzati szerv legyen. Döntései kötelező érvényüek legyenek minden olyan szervre és intézményre, amelyet a hátározat érint. De voltak, akik ennél is továbbmentek. Részben külföldi, részben más hazai szakterületek pl. a sport és testnevelés példájára a Tanács keretében egyesithetőnek, sőt egyesitendőnek vélték az előbbi, széleskörü tanácsi és kormányzati szintü igazgatási feladatokat. Kétségtelen, hogy ezzel a könyvtárügy, a bibliográfiai és dokumentációs munka az önigazgatás jóval nagyobb lehetőségeihez jutna. De nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy ugyanakkor elkerülhetetlenül meglazulnának azok a kapcsolatok is, amelyek könyvtári rendszerünk egyes intézményeit ma az ellátandó területekhez füzik.

A feladat és munkakör kiszélesitését célzó elgondolásokkal és törekvésekkel homlokegyenest szemben állanak azok a vélemények, amelyek a Tanács feladatkörét a mainál is szükebbre szeretnék vonni. Ezek szerint a Tanács ne legyen más csak tanácskozó

testület. Olyan vitafórium, amely sokoldaluan megvilágitja a napirendre kivánkozó uj témákat, problémákat. De már a következtetések levonása sem feladata. Az a megfelelő kormányzati és más szervekre tartozik. Még kevésbé vállalhat igazgatási, ügyintézési feladatokat. Ez ellentmondana a Tanács alaptermészetének. A Tanács tehát akkor jár el helyesen, ha elhárit magától minden operativ tevékenységet.

Nem könnyü megtalálni e különböző lehetőségek között azt, ami a fejlődés mai fokán a legmegfelelőbb lehet. Az egyes megoldások nem is önmagukban adnak támpontokat a döntéshez. Önmagában mindegyiknek megvan a maga előnye és hátránya. A kérdést helyesen csak az döntheti el, hogy mai szocialista társadalmunk fejlődésének általános szintjén, az államigazgatás mai rendszerébe melyik megoldás illeszkedik be a legkedvezőbb hatásfokkal. Ugy, hogy az mind a társadalom életének ellátandó folyamatait a leghatékonyabban támogassa, mind pedig e szakterület számára a legtöbb előnnyel járjon, s ugyanakkor mindkét irányban a lehető legkevesebb hátrányt idézze elő.

A Tanács több szerve többször is megvitatta a feladatkör kérdéseit, és általánosságban az a vélemény alakult ki, hogy ez idő szerint az eddigi

megoldás a legmegfelelőbb. Nem azért, mert az OKDT érvényben levő szervezeti és működési szabályzata is igy fogalmazza meg. A jogszabály önmagában nem dönti el a kérdést. Azt meg lehet és meg is kell változtatni, ha az élet tulhaladt rajta. Azért kell megmaradni e megoldás mellett, mert a Tanács igy értelmezett feladatköre éppen olyan tartalmu, terjedelmü és jellegü tevékenységekre ad lehetőséget, amire jelenleg szükség van. A szabályzat nem értelmezi szüken a Tanács feladatkörét, de nem is hárit rá olyan államigazgatási feladatokat, amelyeket - mint társadalmi testület - megfelelő hivatali apparátus nélkül amugy sem tudna ellátni. A szabályzat világosan kimondja: "a Tanács a művelődésügyi miniszter felhivására, más hivatalos szervek felkérésére, vagy saját kezdeményezéséből véleményt mond és javaslatokat terjeszt elő a könyvtár- és bibliográfiaügy, valamint a dokumentáció országos jellegü és módszertani kérdéseiben"[31].

A Tanács tehát amellett, hogy a művelődésügyi miniszter szakmai tanácsadó testülete, egben országos szakmai szerv is, amely a könyvtári, bibli-

[31] Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács szervezeti és működési szabályzata. Bp. 1962. 4. l.

ográfiai és dokumentációs kulturánk rendszerének egységét képviseli és gondozza, e szakterületek valamennyi főhatósága számára segitséget nyujt, és az országos jellegü elvi és módszertani problémák elméleti kidolgozását végzi, valamint gyakorlati megvalósulását támogatja. Az igazi feladat tehát jelenleg nem a funkciók ujrafogalmazásában, hanem a jól meghatározott feladatkör minél eredményesebb betöltésében van.

A Tanács feladatkörének elemző vizsgálata még néhány fontos adottságra és tanulságra is figyelmeztet. Az egyik: a Tanács - mint a hazai könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultura országos társadalmi szerve - létével és tevékenységével már eddig is igazolta és elősegitette a szakterület egységét, és megvan az objektiv alap arra, hogy ezt a jövőben még hatékonyabban szolgálhassa. A szakmai egység ugyanis nem csupán jól hangzó szólam, jószándékból fakadó, de megalapozatlan program. Alapja a szocialista társadalom objektiv fejlődése, amely elengedhetetlenül megkivánja, hogy a társadalom könyvek és más kiadványok iránti, valamint bibliográfiai és dokumentációs szükségleteit az irásbeli közlés hazai rendszereinek könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs intézményei és szolgáltatásai optimális

mértékben kielégitsék. A társadalom életében bárhol, bármikor, bármily terjedelemben és szinten jelentkező effajta szükségletek kielégitése pedig csak ugy valósitható meg optimális mértékben, ha az ilyen jellegü kollektiv szolgáltatásokat egyetlen országos rendszer keretében biztositjuk. Olyan rendszerben, amely átfogó feladat- és munkamegosztás alapján szakositott kisebb könyvtári rendszerek sorával teszi hozzáférhetővé a szükséges kiadványokat, közvetlenül vagy közvetitéssel, és teremt lehetőséget a kiadványok világában való rendszeres tájékozódásra ugyancsak tervszerüen kialakitott szakositott bibliográfiai és dokumentációs szolgáltatások rendszerei utján. Ez az egységes országos rendszer azonban nemcsak a szükségletek jobb felmérését és tervszerü kielégitését segiti elő, hanem a szakmai önfejlesztés egyik fő erőforrása is. Együttes erőfeszitéssel, kölcsönös támogatással jóval eredményesebben lehet elvileg kidolgozni és a gyakorlatban megvalósitani a szakterület sajátos kérdéseit is, mintha a könyvtárügy, a bibliográfia vagy a dokumentáció különkülön lát hozzá, illetve, ha az egyes könyvtártipusok vagy könyvtárak, bibliográfiai vagy dokumentációs szervek egymagukban birkóznak meg velük. A szak-

terület egysége tehát a valóságban jól megalapozott. Alapja legelső helyen a társadalmi szükségletek komplex kielégitésének a követelménye, de megalapozzák a szakmai önfejlesztés nagyobb lehetőségei és kivánalmai is. A kettő együtt nagy lehetőségeket rejt magában, ennek felhasználása odaadó figyelmet és munkát érdemel.

Ugyanakkor azonban nem szabad az egység büvöletébe esni és a szakterületet a társadalom életének egészéből kiszakitani, valami sajátos, külön világként felfogni. Nem kétséges, hogy könyvtári hálózataink, bibliográfiai és dokumentációs szolgáltatásaink létrehivói a társadalom sajátos szükségletei. Ezek kielégitése is csak akkor lehet valóban hatékony, ha az intézmények maguk is szervesen beépülnek azokba az életfolyamatokba, amelyeknek az ellátására hivatottak. A szakmai egység és az életközelség, a valóság adott tartományaihoz való tartozás tehát egyformán alapvető adottság. Olyan két alaptényező, amelyik közül egyik sem kerülhet tulsulyba. Arányos érvényesülésüktől függ az egész rendszer felépitését és müködési módját - s ezen belül a Tanács feladatkörének a kialakitását is - szükségképpen meghatározzák.

Itt kell megjegyezni azt is, hogy a Tanács feladatkörének kialakitását szükségképpen befolyásolja könyvtári rendszerünk más központi szerveinek a feladatköre és tevékenysége is. Éppen ezért elengedhetetlennek látszik, hogy ezek a központi szervek mielőbb megbeszéléseket folytassanak feladataik és munkájuk elhatárolásáról, nehogy valamely feladattal párhuzamosan is foglalkozzanak, mások pedig gazdátlanul maradjanak. Itt az OKDT, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtártörténeti, Bibliográfiai és Dokumentációs munkabizottsága, a Szabó Ervin Kör, a Közalkalmazottak Szakszervezetének könyvtári bizottsága, az Országos Népmüvelési Tanács, valamint a Népmüvelési Intézet elvszerü feladat- és munkamegosztását kell ujból elvégezni, valamint tervszerü együttmüködését kell biztositani.

. . .

Kovács Máté: Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács eddigi munkája és további feladatai. = Könyvtáros, 1965. 6. sz. 315-321. p. /Részlet./

Szné

IV/1

# I. Országos Könyvtáros Konferencia határozata

~~A tömegkönyvtárak gyors ütemben kiépült országos hálózata nincs még kellően összefogva, nem kielégitő, sem a szakszervezeti, sem a községi könyvtárak irányitása. Az iskolai könyvtárak fejlesztése is tervszerütlen volt és nélkülözik a kellő irányitást.~~

Az I. Országos könyvtároskonferencia megállapitotta, hogy a könyvtárügy további fejlődése érdekében a könyvtárosi munka politikai és szakmai szinvonalának emelésére kell a fő figyelmet forditani, s maximális segitséget kell nyujtani a szocialista épitőmunka általános és napi feladatainak megoldásához. A dolgozók többségét a könyvtárak olvasóivá kell tenni.

1. A könyvpropagandát többoldaluan kell továbbfejleszteni, széles körben propagálva, különösen a marxista-leninista politikai irodalmat, az élenjáró tudományos müveket a természettudományos, a müszaki és mezőgazdasági szakirodalmat és ismeretterjesztő kiadványokat, az uj és klasszikus szépirodalmi alkotásokat.

A marxizmus-léninizmus klasszikus müveinek, a Szovjetunió Kommunista Pártjá XIX. Kongresszusa anyagának és a kommunizmus épitését ismertető müveknek széleskörü népszerüsitése rendkivül fontos feladat népünknek a szocializmus felépitéséért folyó harcában.

Pártunk vezetői [redacted] müveinek a népszerüsitése, ötéves tervünk feladatainak és eredményeinek népszerüsitése, a falu szocialista fejlődésének propagandája politikai, szépirodalmi, szakmai könyvek által ugyancsak egyik legfontosabb feladata könyvtárainknak.

A békeért folyó küzdelem nagy ügyét szolgáló müvek népszerüsitése, az imperialisták egész rendszerét és ügynökségeiket leleplező könyvek és brosurák népszerüsitése, a népek testvéri összefogásának internacionalista szellemét és saját hazánk szeretetét szolgáló politikai, szépirodalmi, történelmi müvek népszerüsitése a szocialista könyvtárak egyik alapvető feladata.

A termelési propaganda segitése városban és falun egyaránt, könyvtáraink egyik legfontosabb mindennapi feladata.

A természettudományos ismeretek népszerüsitése a dialektikus materialista világnézet fejlesztésének nélkülözhetetlen eszköze, melynek felhasználását mindennapi feladatként kell a könyvtárak munkájával támogatni. Ennek érdekében gondoskodni kell a könyvtárosok természettudományos és müszaki müveltségének emeléséről, a könyvtárosképzés minden fokozatán.

2. Tovább kell fejleszteni a könyvtári propaganda módszereit és eszközeit. A tömegpropaganda továbbfejlesztésével és az egyéni könyvpropaganda különböző eszközeivel, kifejlesztendő az olvasókkal való egyéni foglalkozás, s gyorsitani kell az olvasók számának emelését.

Könyvismertetések, könyvankétok továbbfejlesztésénél a politikai, természettudományos ismeretterjesztő, müszaki és agrotechnikai müvek népszerüsitésére is különös gondot kell forditani a szépirodalmi müvek népszerüsitése mellett.

Olvasókonferenciák segitését is fokozottabban kell felhasználni a könyvtári munka többoldalu jellegének általános fejlesztésére, mindenekelőtt a tömegkönyvtárakban.

Hasonló moden fejleszteni kell a könyvkiállitások rendezését, Széles körben alkalmazni kell a kisebb tematikus könyvkiállitásokat, különböző rendezvények /előadások/ támogatására.

3. A könyvtárak könyvállványának fejlesztésével is a könyvállomány sokoldaluságára kell törekedni, gondoskodva a legfontosabb politikai müvek, tudományos és szakmai ismeretterjesztő könyvek és brosurák, a legértékesebb szépirodalmi könyvek gondos megválogatása alapján történő beszerzéséről, figyelembe véve az egyes könyvtárak olvasóinak szükségletét. A könyvtár az élenjáró termelési technika és technológia előharcosa. A könyvbeszerzésnél nagy figyelmet kell forditani arra, hogy a könyvtár által ellátott dolgozók termelőmunkájának fejlesztését milyen tudományos és szakmai könyvek és brosurák segithetik, s

gondoskodni kell ezek beszerzéséről.

Különösen felelősségteljes feladat hárul a Könyvtárellátóra, a könyvtárak fejlesztésének elősegitésében.

A tömegkönyvtárak könyvállományának tervszerübb továbbfejlesztése érdekében kivánatos egy tipus-katalógus kidolgozása a járási könyvtárak számára. A járási könyvtár tipus-katalógusa segédeszköz a könyvtárak tájékoztatásához, a tömegkönyvtárak könyvállományának fejlesztéséhez, de ugyanakkor elkerülendő a könyvtárak általános tipizálására való törekvés, különösen a városi és a szakszervezeti könyvtárakban.

4. A könyvtáraknak támogatniok kell a marxista-leninista politikai körök alakulását és müködését a vállalatokban és intézményekben, a termelőszövetkezetekben, a DISZ-szervezetekben és a kulturotthonokban a Szovjetunio Kommunista Pártja XIX. Kongresszusa anyagának tanulmányozására, a Magyar Dolgozók Pártja és a kormány fontos határozatainak tanulmányozására, Sztálin elvtárs munkáinak és életrajzának tanulmányozására, Rákosi elvtárs munkáinak és életrajzának tanulmányozására, stb.

A könyvtáraknak támogatniok kell a sztahanovista- és ujitókörök, a müszaki, agrotechnikai és egyéb ismeretterjesztő körök alakulását és müködését is.

A könyvtárak fontos feladata, hogy az irodalmi és olvasókörök megalakulását és müködését támogassák s maguk is szervezzenek irodalmi, valamint könyvek csoportos olvasását szolgáló köröket.a könyvtárak mellett kulturotthonokban, stb. A könyvtárosok gondoskodjanak arról, hogy az olvasók vélemények az irókhoz eljussanak.

5. Különös gondot kell forditani a könyvtáraknak az ifjuságí és gyermek-könyvekkel való ellátására.

A városi könyvtárakban ki kell fejleszteni az ifjuság és gyermekkönyvtári részleget, illetve napirendre kell tüzni önálló ifjuságí és gyermekkönyvtár felállitását, elsősorban Budapesten, később a nagy és gyorsan növö vidéki városokban. Ugyanakkor nagy figyelmet kell forditani az iskolai könyvtárak

fejlesztésére. A könyvtárak tartsanak állandó kapcsolatot a DISZ-szervezetekkel. Nyujtsanak segitséget a DISZ könyvpropagandisták kiválogatásánál és a DISZ-szervezetekkel közösen segitsék az ifjuság kommunista nevelését a könyvek által. Forditsanak különös gondos a munkásifjuság és a szocialista szektorban dolgozó parasztifjuság olvasására.

6. Biztositani kell a könyvtárak és a könyvkiadó vállalatok rendszeres kapcsolatát. A könyvtáraknak el kell juttatni az olvasók igényeivel kapcsolatos tapasztalatokat a könyvkiadó vállalatokhoz, s a könyvkiadóvállalatoknak fokozott mértékben kell figyelembe venni a könyvtárak szükségleteit.

7. A tömegkönyvtárak részére nyujtandó módszertani segitség a tudományos könyvtárak, különösen a Széchényi Könyvtár, a Müszaki Könyvtár, az Országos Mezögazdasági Könyvtár, valamint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központjának a feladata. Kifejlesztendő a módszertani segitségnyujtás a megyei és járási könyvtárakban is. Tanulmányozni és hasznositani kell a szovjet könyvtárak tapasztalatait, s értékesiteni kell minden hasznos hazai kezdeményezést.

Kifejlesztendő a tömegkönyvtárak részére való tanácsadás és a hasznos tapasztalatok terjesztése, a szovjet tapasztalatok és a hazai könyvtárak tapasztalatait ismertető módszertani brosurák fokozottabb mértékü kiadásával, konzultációk rendszeresitésével, s a tapasztalatcsereértekezletek továbbfejlesztésével.

A könyvtárosok folyóiratának, a Könyvbarátnak főfeladatává kell tenni a könyvtárosok eszmei-politikai és módszertani tapasztalatainak értékelését, s az értékes tapasztalatok terjesztését. A folyóirat támogatására szerkesztőbizottságot kell létrehozni, melybe a tudományos könyvtárak képviselőit is be kell vonni. Javasokjuk, hogy a folyóirat cimét "A könyvtáros"-ra változtassák meg.

8. Tovább kell fejleszteni a tudományos könyvtárak bibliográfiai munkáját. Az annotális módszerét a szükséghez képest szakbibliográfiákra is alkalmazni kell. Ki kell fejleszteni a tematikus ajánló bibliográfiák kiadását, s ezeknek széles-

körü hasznositását. A tematikus ajánló bibliográfiák különösen fontos segédeszközei a politikai, tudományos, müszaki és agrotechnikai könyvek és brosürák népszerüsitésének.

Gondoskodni kell a tudományos könyvtárak bibliográfiai tevékenysé gének egybehangolásáról és tervszerüségéről.

9. Javitani kell a tudományos könyvtárak katalógusrendszerét. Az egész könyvállományt felölelő belső használatu általános katalógusok mellett, könnyebb áttekintést nyujtó olvasókatalógusokat és témakatalógusokat kell készitení és az olvasók rendelkezésére bocsátani.

Általánossá kell tenni a tömegkönyvtárakban a katalógusok használatát. A tömegkönyvtárak katalógusainak fejlesztéséhez, s ezáltal munkájuk megkönnyitéséhez kivánatos központilag készült, annotált katalógus.cédulákkal való ellátásuk.

10. A könyvtáros középiskola megindításával napirendre kell tüzni a Pedagógiai Főiskola könyvtáros szakának és a Tudományegyetem bölcsészeti kar könyvtárosszakának egyesitését önálló könyvtáros főiskola keretében. A könyvtároskonferencia javasolja, hogy a Népmüvelési Miniszterium sürgösen tüzze napirendre a könyvtárosoktatás szakositását a felső évfolyamokon. Be kell vezetni az általános könyvtárosszak mellett a bibliográfiai és gyermekkönyvtárosi szakot.

Fokozottabb gondot kell forditani az iskolai, főiskolai és egyetemi könyvtárosképző tanulmányoknak a gyakorlati munkával való egybekapcsolására.

11. Az első országos könyvtároskonferencia javasolja egy általános Könyvtárügyi Tanács szervezését a Népmüvelési Miniszterium mellett, mely tanácskozó testületként segitséget nyujt a tudományos és tömegkönyvtárak irányitásában.

Egyes nagy könyvtárak, s mindenekelőtt az Országos Müszaki Könyvtár, és az Országos Mezögazdasági Könyvtár mellett, s később a megyei könyvtárak mellett is célszerü lenne könyvtári tanács szervezése, egyrészt a müszaki és agrotechnikai propaganda általános fejlesztésének elősegitésére, másrészt az

egyes megyék könyvtárai mükődésének elősegitésére.

+

~~Az első országos könyvtárosi konferencia, országunk gyors felemelkedése és szocializmus felépitésének történeti feladatai által ihletve, felhivja az ország valamennyi könyvtárosát, hogy a nép ügye iránti teljes odaadással, politikai és szakmai felkészültségének állandó emelésével vegyen részt a nemzeti szocialista felvilágosodtságának s a dolgozók szocialista nevelésének és átnevelésének, Rákosi elvtárs által vezetett nagy munkájában.~~

„Könyvbarát" 1952. ~~III.~~ 12. f.

IV/2

# A II. országos könyvtáros konferencia

1.

A Népmüvelési Minisztérium könyvtári főosztálya és a Közalkalmazottak Szakszervezete könyvtári szakbizottsága rendezésében tartották meg könyvtárosaink II. országos konferenciájukat. A tanácskozást Non György, a népmüvelési miniszter első helyettese nyitotta meg. Népi demokráciánk, kulturális forradalmunk igen nagy eredményeket tud felmutatni a könyvtárak vonalán is - mondotta bevezetőjében. Az eredmények megállapitásával együtt mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy sem a müveltség, sem a kulturális forradalom nem öncél. Azért müveljük, azért neveljük népünket, hogy ezzel is szilárditsuk népi demokráciánkat, a proletariátus diktaturáját, hogy sikeresebben épitsük a kizsákmányolásmentes társadalmat, s rakjuk le a szocializmus alapjait.

A könyvtári munkában is fontos a Központi Vezetőség márciusi határozatában megszabott feladatok szolgálata. Nem szabad elfelejtenünk: népünknek mindenekelőtt arra van szüksége, hogy megismerje az uj, szocialista realista irodalmat, mert elsősorban ez az irodalom segiti feladataink végrehajtásában. Fontos feladat a politikai és a szakmai irodalom felkarolása is, mert ezzel nagy-

mértékben segithetünk a pártnak népünk politikai öntudatának emelésében, internacionalista szellemü nevelésében, szakmai képzésében.

2.

Ezután Ujhelyi Szilárd, a Népmüvelési Minisztérium könyvtári főosztályának vezetője tartotta meg beszámolóját A magyar könyvtárak helyzete és feladatai cimmel. Elmondotta, hogy amig a felszabadulást közvetlenül megelőző idők statisztikája összesen 1008 könyvtárat tartott számon, ma csak a Népmüvelési Minisztérium és a SZOT hálózatába tartozó közmüvelődési könyvtárak száma meghaladja a 10 000-et. A 12 legnagyobb könyvtár forgalmának összesitett statisztikája azt mutatja, hogy a könyv iránti érdeklődés 1938-hoz viszonyitva csaknem megötszöröződött. A tanácsi közmüvelődési könyvtár-hálózat kölcsönzése 1954-ben meghaladta a 15 millió kötetet.

Ezután könyvtárügyünk egyes területein a mai helyzet kialakulását történelmileg tekintette át. Az 1949-ben megalakult Népmüvelési Minisztérium, a szovjet tapasztalatok felhasználásával, továbbépitette és megszilárditotta az állami közmüvelődési könyvtári hálózatot, amely akkor még

csak tiz körzeti és háromszáz népkönyvtárból állott, mintegy hatvanezer kötet könyvvel. Létrehozta a Népkönyvtári Központot, melynek főfeladata az állami hálózat szervezése és instruálása volt. 1951-ben került sor a vidéki városok könyvtárügyének nagyobb arányu fejlesztésére. 1952 nyarán már mind az 54 vidéki városban könyvtár müködött.

Elért eredményeink megszilárditása és továbbfejlesztése érdekében 1952-ben szükségessé vált a könyvtárak egységét kialakitó könyvtárügyi rendeletnek, a Minisztertanács határozatának kiadása. Ennek legdöntőbb elvi jelentőségü rendelkezése az, hogy meg kell teremteni a tudományos és közmüvelődési könyvtárak olyan egységes rendszerét, amely biztositja a tudományos könyvtárak segitségét a közmüvelődési könyvtárak számára. Másik fontos minőségi változást jelentő rendelkezése volt az emlitett határozatnak, hogy a népmüvelési könyvtárak hálózatát egybehangolta országunk közigazgatási beosztásával. A Minisztertanács határozata nyomán minden megyében létrejöttek a tanácsok intézményeként a megyei, s a járások többségében a járási könyvtárak. Ma a megyei könyvtárak száma 19, a járási könyvtáraké 87, a városi könyvtáraké 17, a főfogalkozásu könyvtárossal müködő falusi könyv-

táraké 130, a társadalmi munkában vezetett népkönyvtáraké, a fiókkönyvtárakat is beleszámitva, közel négyezer. Ez az átalakulás valóban minőségi változást hozott könyvtárügyünk fejlődésében.

Kedvezőtlen hatással volt könyvtárainkra, hogy 1953. év végéig a könyvkiadás és a könyvtárak között nem volt kellő kapcsolat, és könyvkiadási politikánk sem támasztotta alá az olvasók helyes igényeinek megfelelő kielégitését. Kevés válogatási lehetőség mutatkozott a szépirodalmi müvek terén, a klasszikusok, különösen a magyar klasszikusok müvei iránt mutatkozó érdeklődést egyáltalán nem, vagy csak nagyon kismértékben lehetett kielégiteni, minthogy ilyen müvek alig jelentek meg. Szakkönyveknél nem vették eléggé figyelembe a helyi adottságokat. Emellett kétségkivül tulméretezett volt a politikai müvek és brosurák száma. 1953 első feléig a könyvállomány aránytalanul nagy részét közmüvelődési könyvtárainkban ideológiai és politikai müvek, emellett kevés fajta, de sok példányban meglévő szépirodalmi müvek képezték. A központi beszerzés hátrányaként mutatkozott az is, hogy a népkönyvtárak állományát azonosságuk miatt egymás között cserélni sem lehetett.

Nem forditottuk kellő figyelmet ebben az időben a szorosan vett szakmai feladatokra, a könyvtárak belső rendjének kialakitására, nem ismertük fel teljes jelentőségében azt a tényt, hogy a könyvtár valamennyi egyéb tevékenységének nélkülözhetetlen feltétele a belső könyvtári rend.

A szakszervezeti könyvtárakról Ujhelyi Szilárd elmondotta, hogy a mult évben 6910 könyvtárban több, mint 3,4 millió kötet könyv volt. A kikölcsönzött kötetek száma megközelitette a 6 és fél milliót.

Könyvtári fejlődésünket a juniusi határozatok előtt az igen erős számszerü növekedés jellemezte. Az olvasók számának s a forgalom további növelésének azonban épp a legjobban müködő könyvtárakban akadálya volt az állomány egyoldalusága. A juniusi határozatok után könyvkiadásunk megjavult. Figyelembe vette az olvasóközönség legszélesebb rétegeinek igényeit. Könyvkiadóink széleskörü közvéleménykutatást végeztek, jelentős mértékben könyvtáraink segitségével. A könyvkiadás és a könyvtárügy kapcsolatai megerősödtek. A minisztérium könyvtári osztálya, több megyei és egyes járási könyvtárak, megrendezték a kiadói tervek ismertetését és vitáját, ahol igen sok komoly

birálat hangzott el az előző évek egyoldalu, az igényeket nem eléggé figyelembevevő kiadói politikájával szemben. A juniusi határozatok után egészségesebb arányok alakultak ki.

Az olvasótábor kiszélesedése, a könyvtárak állományának megnövekedése, a feldolgozó munka kialakulása, általában a könyvtári munka sokrétüvé válása mind nagyobb és nagyobb feladatok elé állitotta a könyvtárosokat, ugyhogy sok könyvtárunkban a szakmai és általános képzettség hiánya akadályává vált a további fejlődésnek. Meg kellett szüntetni azt az állapotot, hogy könyvtárainkban politikailag és szakmailag képzetlen, gyakran az átlagolvasó müveltségi szinvonala alatt álló könyvtári dolgozók végezzenek könyvtári munkát. A minisztérium meghatározta, hogy az egyes könyvtári munkaterületeken milyen szakmai képzettségü dolgozók alkalmazhatók, másrészt a szakmai minimumvizsgák rendszerével biztositotta, hogy bizonyos képzettségi fokon aluli dolgozók nemaradhassanak könyvtárainkban. Ez a képzettségi rendelet a dolgozók önképzését, erőteljesebb továbbképzését is maga után vonta és igen nagy jelentőségü a könyvtárak szinvonalának emelkedésében. A megyei könyvtári hálózat kialakulása és megerősödése már

lehetővé tette, hogy a Népkönyvtári Központ által végzett feladatok jelentős részét a megyei tanácsokra, illetve a megyei könyvtárakra bizzuk. Ezzel a megyei tanácsok még inkább felelős gazdáivá váltak a megyék könyvtárainak, nagyobb önállóságot kaptak megyei könyvtáraink is.

Az utóbbi öt év közművelődési könyvtárügyünk minden területén igen jelentős fejlődést hozott. A szervezési munka helyét mindinkább az egyre szinvonalasabbá váló tartalmi munka foglalta el. Ha ezt a fejlődést kellő megvilágitásban akarjuk szemlélni, legjobban láthatjuk ezt az egy évig tartó felszabadulási verseny tükrében. A felszabadulási versenynek éppen az adott különös jelentőséget, hogy céljául nem annyira számszerü eredmények elérését, hanem a könyvtári munka belső rendjének és zinvonalának megjavitását, a könyvtári propaganda sokrétüvé válását tüzte ki. Ez az időszak egyszersmind a következő ötéves tervre való felkészülés időszaka is volt.

A fenti gyors és erőteljes fejlődés azonban nem volt hibátlan. A márciusi határozatok fényében ma már világosabban látjuk régebbi hibáinkat, de különösen azokat, amelyek a legutóbbi másfél évben mutatkoztak. Igaz, hogy az olvasók és a kölcsönzések száma hatalmasan megnőtt - elég arra rámutatni, hogy a közmüvelődési könyvtárak az elmult

évben több, mint 21 millió kötetet kölcsönöztek. Ez a nagy fejlődés azonban sok esetben az olvasók igényeinek kritikátlan kielégitését rejti magában. A könyvtárosok munkáját gyakran apolitikus magatartás kisérte. Ez különösen az ideológiai és politikai müvek propagálásának elhanyagolásában mutatkozott meg. Amilyen örvendetes jelenség a magyar és világirodalom klasszikusai iránti érdeklődés megnövekedése, annyira káros az a jelenség, hogy ez az uj magyar irodalom, a szovjet és népi demokráciák irodalma, sőt a haladó nyugati irodalom iránti érdeklődés csökkenésével járt.

Az olvasók nevelésének háttérbe szorulása eredményezte, hogy az olvasóközönség fokozottabb mértékben fordult a szépirodalom pusztán szórakozást nyujtó része felé, és általában kevesebb érdeklődést mutatott az ismeretterjesztő (müszaki, mezőgazdasági) könyvekkel szemben. Ez a jobboldali jelenség a könyvtárak gyarapitási politikájában is erősen érvényesült.

A jövőre vonatkozóan Ujhelyi elvtárs legfontosabb feladatokként jelölte meg: a szakszervezeti könyvtárhálózat megerősitését, s a dolgozó parasztság, főleg a termelőszövetkezeti parasztság

támogatását a könyvtári munka minden eszközével.

Az állami könyvtárhálózatban további ifjusági részlegeket, uj ifjusági könyvtárakat s különösen Budapesten ifjusági olvasótermeket kell létesiteni. Az ifjuság nevelésében még az állami könyvtáraknál is fontosabb feladat hárul az iskolai könyvtárakra, ezek ellátottságát döntő módon kell megjavitani.

A szervezetileg már megerősödött megyei könyvtáraknak meg kell kezdeniök, illetve folytatniok kell tudományos munkájukat, a tájismereti anyag gyüjtését, feltárását és hozzáférhetővé tételét a közönség számára. Meg kell erősiteni a járási könyvtárak munkáját. A fővárosban szaporitani kell a kerületi és fiókkönyvtárakat, vidéken, a járási, városi és önálló községi fiókkönyvtárakat.

Mind szervezett, mind magántanulás utján tovább kell emelniök könyvtárosainknak politikai, szakmai és általános müveltségüket. Fontos feladat hárul e téren a levelező-oktatással kibővitett egyetemi könyvtáros-képzésre és a Népmüvelési Minisztériumra. A könyvtárosképzést közelebb kell hozni az élethez.

Ezután a tudományos könyvtárak helyzetét

elemezte Ujhelyi elvtárs. Megállapitotta, hogy kiáltó helyhiánnyal küszködik az Országos Müszaki Könyvtár, a Szabó Ervin Könyvtár, de különösképpen az Országos Széchényi Könyvtár. Szükségesnek tartaná, ha ennek a kérdésnek a rendezését kormányzatunk napirendre tüzné. Számolnunk kell ugyanis azzal, hogy a tudományos könyvtárakkal szemben az igény tovább nő. A Párt Központi Vezetőségének határozata egyenesen megköveteli a könyvtárak fokozottabb igénybevételét.

A juniusi határozatot félremagyarázva, a tudományos könyvtárakban is felütötte fejét a liberalizmus, azaz az olvasók pártos neveléséről való lemondás. A könyvtárak egymás után hagyták abba patronáló tevékenységüket és ahol folytatják, ott is rendkivül lecsökkent a munka üteme.

A legfontosabb feladatok a tudományos könyvtárakkal kapcsolatosan a következők: a tudományos könyvtárakban tovább kell javitani a munka eszmei-politikai szinvonalát, megszüntetve a helyenként még mutatkozó szakmai elzárkózottságot. Ki kell dolgozni az egyes könyvtárak s hálózatok feladatait, javitani kell ezek egymás közti és közmüvelődési könyvtárakkal való kapcsolatát. Tekintet-

tel közmüvelődési feladataikra és olvasóikra, ki kell épiteniök olvasói katalógushálózatukat, nagyobb figyelmet forditva a folyóiratok tartalmának feltárására is. Állami és szakszervezeti közmüvelődési könyvtárak pártfogolása minden tudományos könyvtárnak feladata. Különösen feladata ez a budapesti nagyüzemi könyvtárakkal kapcsolatban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak. A könyvtártudományi munkát szélesebbé és időszerübbé kell tenni, bevonva ebbe a közmüvelődési könyvtárak erre alkalmas munkatársait is. Meg kell javitani könyvtáraink anyagi ellátottságát, elsősorban a tudományos könyvtárak fejlődését gátló helyiséghiányt kell megszüntetni.

A könyvtáros-képzés kérdései után a könyvtárak állami irányitásáról beszélt. Nem lenne helyes elhallgatni, hogy az állami szakirányitás megvalósitásának egyik jelentős akadálya éppen az, hogy a könyvtárügy egységes rendezése még nem történt meg. Ezért került a konferencia elé, második napirendi pontként a készülő alaprendelet tervezete, hogy itt a különböző tipusu könyvtárak vezetői azt megvitassák.

A könyvtárak politikai-eszmei irányitásának elválasztása a könyvtárak szakmai irányitásától

csak a könyvtárügy irányitásának gyengitését eredményezhetné. Ki kell épiteni minden területen az állami irányitás helyes rendszerét. Az állami irányitásnak nem szabad csupán szervezeti kérdésekre korlátozódnia, hanem az irányitás elvi szinvonalát emelve, foglalkozni kell mindenekelőtt a könyvtárak tartalmi munkájával.

Ezután Ujhelyi elvtárs igen megkapó képét rajzolta meg annak, hogy milyen legyen a jó könyvtáros, majd három döntő feladatként összegezte: 1. a munkásosztály nevelése, kulturális ellátottságának fokozása, 2. a falu szocialista átalakitásának támogatása, és végül 3. az ifjuság nevelése kérdését.

3.

Takács József, Hegedüs Géza, Maller Sándor, Kerekes András, Pelejtei Tibor, Sebestyén Géza, Szőnyi László, Keresztesi Mihály és Horváth István felszólalása után Darabos Pálné ismertette a felszabadulási verseny eredményeit, majd Non György miniszterhelyettes átadta a kitüntetéseket és jutalmakat.

Maller Sándor, a debreceni Egyetemi Könyvtár osztályvezetője felvetette a könyvtárosok hazai és külföldi tanulmányutjainak, továbbá egy önálló könyvtáros-egyesületnek kérdését. Kerekes András, a kaposvári Megyei Könyvtár vezetője a felvilágositó és feldolgozószolgálat megjavitásáról, Pelejtei Tibor, a fővárosi XIII. ker. Szabó Ervin Könyvtár vezetője az olvasói véleménykutatásról, Sebestyén Géza, a Müszaki Egyetem osztályvezetője könyvtárosaink kettős: általános és szakmai képzettségének növeléséről, Szőnyi László, a miskolci Megyei Könyvtár vezetője a Könyvtárellátó szerepéről és a nagykönyvtárak patronáló munkájáról, Keresztesi Mihály, a budapesti XIV. ker. Szabó Ervin Könyvtár vezetője az ifjuság könyvtári nevelésének kérdéséről szólott. S végül Horváth István elvtárs, a SZOT munkatársa, a SZOT könyvtárak belső munkájához, az üzemi könyvtárosok oktatásához kért segitséget.

4.

Ezután a felszabadulási verseny eredményeit ismertette Darabosné elvtársnő, majd Non miniszhelyettes elvtárs átadta a kitüntetéseket, illetve jutalmakat. A kitüntetett könyvtárosokat üdvöz-

lő szavaiban többi között felhivta a figyelmet: Arra kell törekednünk, hogy minél több dolgozó kérdéseire adjanak választ a mi könyveink. A könyvek kitünő népnevelők. A könyvtárosokon áll, hogy ezek a népnevelők megfelelő helyre menjenek, kitünő, alapos választ adjanak népünk kérdéseire, hogy a dolgozók világosan látva, még nagyobb lendülettel és lelkesedéssel épitsék a szocializmust, legyenek készen hazánk megvédésére.

3.

A könyvtáros-konferencia ezután megvitatta a könyvtárügyi alaprendelet-tervezetét, Kovács Máté, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának vezetője előadásában. Ezzel a rendelet-tervezettel folyóiratunk már foglalkozott. Számos felszólalás, köztük Nemes Dezső, a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatójáé után, világossá lett, hogy eddigi eredményeink lerögzitésére és megszilárditására könyvtárügyünk egységének végleges megteremtésére és az előttünk álló feladatok megoldásának elősegitésére létre kell hozni, törvénybe kell iktatni a könyvtárügyünk egészét szabályozó alaprendeletet.

Végül Ujhelyi Szilárd elvtárs válaszolt a konferencia hozzászólóinak. Megállapitotta, hogy pozitiv oldalai mellett a hozzászólók a referátumban felvetett elvi kérdésekkel keveset foglalkoztak, alig volt kritika vagy ellenvetés. Ha erről a konferenciáról kellene képet alkotnunk, hogy mennyire aktiv politikai harcosok könyvtárosaink, akkor a kép nem lenne kedvező. Befejezésül Ujhelyi elvtárs hangsulyozta, hogy komoly, következetes, az önkéntesség és fokozatosság elvét betartó nevelőmunkára van szükség a kulturális életben is. A könyvtáros őrhelye nem elefántcsont-torony, hanem a hasonlatnál maradva, világitótorony. Minden magyar könyvtárosnak kötelessége, hogy végrehajtsa, illetve támogassa könyvtáros-konferenciánk határozatait és célkitüzéseit.

Végül a konferencia határozati javaslatot fogadott el, s ezzel magáévá tette a referátum célkitüzéseit.

A II. országos könyvtáros konferencia. = A Könyv, 1955. 6. sz. 241-244.p.

Szné